Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 7 šilingov
mesečna naročnina 25 šilingov
celoletna naročnina 250 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIX. CELOVEC, PETEK, 7. DECEMBER 1984 ŠTEV. 49 (2204)

PO STRANKARSKEM VRHU NA DUNAJU:

Pod pritiskom široke javnosti

stranke prisiljene k stvarnejšemu obravnavanju manjšinskega vprašanja

„Če bo to, o čemer so se dogovorili, jemali resno in pri bodočem reševanju upoštevali stališča prizadete manjšine ter predloge strokovnjakov, potem je to lahko prvi korak v pravo smer," je dejal poslovodeči tajnik ZSO dr. Marjan Sturm v prvem stališču k pogovorom zveznih in deželnih voditeljev treh v parlamentu oz. koroškem deželnem zboru zastopanih strank, ki so prejšnji teden na Dunaju obravnavali koroško manjšinsko problematiko s posebnim ozirom na šolstvo.

Tajnik ZSO je opozoril, da potek dunajskega razgovora dokazuje, da je bil široki odpor proti načrtom za poslabšanje dvojezičnega šolstva uspešen, kajti politiki pod pritiskom domače in mednarodne javnosti niso mogli ‚po hitrem postopku' ugoditi tozadevnim zahtevam KHD in FPÖ, ki so jih avstrijski in mednarodni strokovnajki odločno zavrnili. Zato smemo pričakovati, da se strokovnjaki ne bodo izrekli za poslabšanje, temveč za izboljšanje dvojezičnega šolstva na Koroškem. Njihova stališča pa bo treba upoštevati pri reševanju, zlasti tudi stališča strokovnjakov celovške univerze, ki so že izdelali vrsto konkretnih predlogov, je dejal dr. Sturm.

Strankarski vrh prejšnji petek na Dunaju je bil, kot je na koncu razgovora dejal deželni glavar Wagner, neke vrste inventarizacija manjšinske problematike in zlasti vprašanja manjšinskega šolstva na Koroškem. Pri tem je prevladovalo mnenje, da je morebitne rešitve treba temeljito pripraviti. V ta namen so sklenili ustanoviti dve komisiji strokovnjakov: pravniki naj bi proučili vprašanja pristojnosti na manjšinskošolskem področju (kje je pristojnost na zvezni in kje na deželni ravni), obenem pa izdelali tudi smernice, kako naj deželni zbor obravnava referendum KHD; pedagogi pa bodo morali ugotoviti trenutne razmere na področju dvojezičnega šolstva ter izdelati predloge in načrte za morebitne politične odločitve.

Glede vsebine takih odločitev se Wagner ni hotel vezati, po njegovem so odprte vse možnosti — od ohranitve sedanjega stanja do različnih sprememb. Pri tem sta tako Wagner kakor tudi Knafl poudarila, da bi morale biti kakršne koli rešitve sporazumne (torej spočete v naročju tristrankarske edinosti, kar seveda vsebuje nevarnost gnilega kompromisa, pri katerem bi — kakor že pri vsem dosedanjem troedinem reševanju — spet enkrat kot najmanjši skupni imenovalec vsilila FPÖ svoje stališče).

Napovedali so, da je s ponovnim obravnavanjem na politični ravni razčunati sredi prihodnjega leta; do tedaj bi namreč strokovnjaki končali svoje delo. Wagner pa namerava ta čas izkoristiti tudi še za nekaj drugega: koroške Slovence hoče prepričati o potrebi vstopa v sosvete. Upamo samo, da se za tem ne skrivajo kake tihe želje po povezovanju med ubogljivostjo glede sosvetov in napovedanim reševanjem v drugi polovici leta 1985 — vsako tako pogojevanje bi nujno obremenilo iskrene napore pri skupnem iskanju poštenih rešitev, kakor jim tudi ne more biti v korist trmasto ponavljanje nestvarnih trditev o izpolnjenem členu 7.

V času strankarskega vrha je Klub slovenskih študentov in študentk na Dunaju organiziral pred kanclerstvom „tiho demonstracijo", ki so jo podprle tudi številne druge študentske organizacije — od Avstrijske visokošolske zveze preko Hrvaškega akademskega kluba in Južnotirolske visokošolske zveze do združenj socialističnih in komunističnih študentov. S transparenti in letaki so opozorili na nevarnost, ki grozi skupni šoli na Koroškem ter obsodili napade nemškonacionalnih krogov na pravice koroških Slovencev in na demokratične pridobitve v Avstriji sploh.

Isti dan kot strankarski voditelji so se na Dunaju srečali predstavniki ZSO in NSKS s prosvetnim ministrom dr. Moritzom. Skupaj z univ. prof. Dietmarjem Larcherjem kot strokovnjakom so ministru tolmačili trenutni položaj na področju manjšinskega šolstva ter mu posredovali svoje poglede in predloge za potrebne rešitve. Minister Moritz je pokazal veliko zanimanje in razumevanje za težnje koroških Slovencev ter je ponovno naglasil svoje znano stališče, da je manjšinska vprašanja treba obravnavati čim bolj širokogrudno in da tozadevne rešitve ne morejo biti odvisne od plebiscitarnih odločitev. Konkretno glede dvojezične šole se je minister zavzel za njeno izpopolnitev, pri čemer naj bi sodelovala celovška univerza in center za šolske poskuse. Sicer pa so se dogovorili o poglobitvi stikov med ministrstvom in manjšinskimi organizacijami. Predstavniki SPZ in KKZ pa so se prejšnji teden z uradniki prosvetnega ministrstva pogovarjali o konkretnih vprašanjih, ki zadevajo dejavnosti koroških Slovencev na kulturnem, umetniškem, publicističnem in drugih področjih.

Na Koroškem je Wagner bolj konkreten

Po tristrankarskem vrhu na Dunaju deželni glavar Leopold Wagner bodočega izida v šolskem vprašanju ni hotel ocenjevati. Tudi dan pozneje na Koroškem je skušal puščati vse odprto. Trudil se je ustvariti stvarno vzdušje.

Toda Celovec le ni Dunaj. Tukaj se kroji dejanska politika do slovenske narodne skupnosti. Zato so bile izjave Wagnerja kljub vsemu bolj jasne:

- „Večina ljudi hoče mir; na obeh straneh pa so ljudje, ki ne dajo miru. Zato je potreben kompromis."
- „Izhajati moramo iz dejanskega stanja v šoli", „ohraniti moramo sistem dvojezične šole, staršem pa bomo morali dati določeno pozicijo", govoril je tudi o tem, da bo treba iskati od šole do šole konkretne rešitve.

Čeprav je Wagner spet govoril o „kompromisu", ni pustil veljati ugotovitev našega novinarja, da obstaja pri sedanjih koroških političnih razmerah za manjšino nevarnost, da bo ponovno utrpela škodo! Vztrajal je pri tem, da je še vse odprto in neodločeno!

Če je pa tako, potem naj poli-tiki ne pozabijo, da je trenutno dejansko stanje v šoli posledica desetletja dolge ponemčevalne koroške stvarnosti. Sedaj, ko je vse odprto, je izboljšanje dvojezičnega pouka še najmanj, kar gre manjšini za popravo dosedanjih krivic. v.

Slovenska literatura se po „Dravi" pretaka v nemškogovoreči prostor

„Ne samo velike reke, ne samo Donava, Nil in Amazonka polnijo oceane, ampak tudi majhne reke kakor Drava, Sava in Soča se izlivajo v morje." Tako je dejal vodja založbe ‚Drava' Lojze Wieser pred številnimi avstrijskimi novinarji v dunajski Concordiji ob priliki predstavitve letos izdanih v nemščino prevedenih knjig slovenskih avtorjev: Cankarjevega Martina Kačurja, Kosmačevega Tantadruja, Vidmarjevega Slovenskega pisma, Kardeljevih Spominov in Slovenskih letopisov. „In kakor je v naravi, tako je tudi v kulturi: svetovne literature ne sestavljajo le dela velikih narodov, kot so to Nemci, Rusi, Francozi ali Angleži, ampak tudi dela avtorjev malih narodov, kot npr. Slovencev. To delo posredovati nemškogovorečim bralcem, pa je ena najplemenitejših nalog založbe Drava," je poudaril Wieser v svoji kratki predstavitvi.

Udeležba številnih avstrijskih novinarjev in kulturno-političnih delavcev je pričala o izrednem zanimanju, ki vlada za slovensko literaturo. Poseben pečat tiskovni konferenci pa je dajala navzočnost bivšega avstrijskega kanclerja Bruna Kreiskega, člana predsedstva CK ZKJ Mitje Ribičiča, staroste slovenske literature in kritike Josipa Vidmarja in Kardeljeve vdove Pepce Kardelj, ki jih je uvodoma pozdravil poslovodja Drave dr. Franci Zwitter.

Bruno Kreisky, ki je za nemško izdajo Kardeljevih spominov napisal uvodno besedo, je v jedrnatih besedah poudaril veliki pomen Kardeljevega političnega delovanja, ki je bistveno vplivalo na razvoj ne samo v Jugoslaviji, marveč v celotni Evropi. Hkrati pa je dr. Kreisky naglasil kulturno-politični pomen narodnih manjšin, ki jih je treba še posebej zaščititi. **„Narodna nestrpnost, nacionalizem in skrajna neumnost Nemcev v času monarhije, katerih relikte je na Koroškem zaznati še danes, so bili glavni povzročitelji razpada nekdanje velike države,"** je nadaljeval Kreisky ter poudaril, da se je zato treba učiti iz zgodovine.

Mitja Ribičič je dejal, da je nacionalizem danes že preživela stvar. Podčrtal je **povezovalno funkcijo narodnih manjšin med dvema državama,** kar je važnega pomena zlasti na kulturnem področju, vendar bi se ob dobri volji dalo razširiti tudi na druga področja, kot so npr. gospodarstvo, politika itd. Tudi Ribičič je govoril o Kardeljevem pomenu za razvoj socialistične Jugoslavije ter poudaril politiko samoupravljanja demokracije, odprtih meja in neuvrščenosti kot plod političnega dela in misli Edvarda Kardelja.

Josip Vidmar pa je nakazal tragično usodo slovenskega naroda, ki mu je krivična diplomacija prisodila živeti razdeljeno na štiri države. Slovenci smo najbolj tragičen narod v Evropi, je menil Vidmar ter je pozval merodajne v državah, v katerih živijo Slovenci kot manjšina, naj jih sprejmejo – **„ne z ljubeznijo, ker bi bilo to preveč zahtevano, pač pa s pravičnostjo in jih naj ne silijo v asimilacijo, ker to je kanibalizem današnjega časa".**

●

Ob priložnosti predstavitve založniškega programa Drave, ki je bila zaključena s sprejemom v novem Slovenskem centru na Dunaju, sta se Kreisky in Ribičič sestala še na pogovor v centrali SPÖ. Kakor je bilo slišati, sta se pogovarjala predvsem o napetih odnosih med obema velesilama, o razmerah na Bližnjem vzhodu ter o politični situaciji v Avstriji in Jugoslaviji.

fra-ter.

PREBERITE

na strani

2 Enakopravnost žensk še ni povsod uresničena
3 Knjižna zbirka SPZ in nove izdaje Drave
4 Spominska priznanja za podporo v času NOB
5 Občni zbor društva „Naš otrok"
6 Kritičen oris narodnostnih razmer v stari monarhiji
7 Vprašanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih
8 Nov dvojezičen otroški vrtec v Celovcu

Dan človekovih pravic

bo moral biti dnevni opomin

V ponedeljek 10. decembra bomo po vsem svetu spet obhajali Dan človekovih pravic. Toda ta dan ne bi smel biti samo enkrat v letu — biti bi moral dnevni opomin, kajti človekove pravice se dnevno kršijo in teptajo, ne samo v eni državi, marveč po celem svetu.

Če si predočimo razmere v tistih predelih sveta, ki veljajo kot žarišča oboroženih sporov in krvavega obračunavanja, moramo ugotoviti, da smo še zelo daleč od stanja, ki bi odgovarjalo načelom, kakor so bila uzakonjena v raznih mednarodnih konvencijah in deklaracijah, ki govorijo o dostojanstvu in pravicah človeka. In če si predstavljamo tragedijo v deželah, kjer v dobi takoimenovanega napredka in izobilja na stotisoče in celo milijone ljudi, med njimi zlasti nebogljeni otroci, trpijo pomanjkanje in umirajo od gladu, pač ne smemo zapirati oči pred resnico, ki je strašna: Človek postaja vedno bolj nečloveški.

Zato pa mora biti skrb nas vseh in vsakega posameznika, da skušamo čim bolj prispevati k zopetnemu počlovečenju, k humanizaciji, da utrjujemo zavest solidarnosti in medsebojne odvisnosti, da s skupnimi močmi pomagamo odkrivati in odpravljati pomanjkljivosti in napake — kjerkoli se pojavljajo, kjerkoli se dela krivica in se teptajo pravice. Le tako bomo namreč pravilno vrednotili tudi pomen vsakoletnega Dneva človekovih pravic, ki nam mora prerasti v zavest, da smo vsi dolžni doprinesti k uresničitvi skupnega cilja: Človek mora spet postati bolj človeški.

Preneseno na naše domače razmere to pomeni, da tudi naš boj, ki ga skupaj z nemško govorečimi prijatelji vodimo za ohranitev in izpopolnitev dvojezične šole, pravzaprav ni nič drugega kot prizadevanje za spoštovanje človekovih pravic. Obratno pa pomeni kršenje človekovih pravic vsako odrekanje enakopravnosti, vsako vnašanje nestrpnosti in ščuvanje na narodnostno mržnjo, vsako uveljavljanje rasistične politike ločevanja in apartheida.

V tem smislu nam mora biti Dan človekovih pravic še posebej tudi vzpodbuda, da nadaljujemo in okrepimo skupna prizadevanja za medsebojno razumevanje in prijateljsko sožitje na osnovi dejanske enakopravnosti.

Dva pomembna jubileja

v življenju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji

V tržaškem kulturnem domu bodo danes slovesno obhajali 30-letnico obstoja in delovanja Slovenske kulturno-gospodarske zveze, osrednje organizacije, ki združuje vrsto strokovnih organizacij, društev in ustanov slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Kakor Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, tako je tudi SKGZ, enako zrasla iz tradicij protifašističnega narodnoosvobodilnega boja, napredno usmerjena, vendar široko odprta zbirna organizacija, v kateri se lahko ne glede na svetovnonazorsko opredeljenost posameznika aktivno udejstvujejo vsi, ki jim je za obstoj in enakopraven razvoj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. In tudi v temeljnih načelih, po katerih razvijata svojo dejavnost, sta si SKGZ in ZSO zelo podobni: to je po eni strani tsna naslonitev na matični narod („Vsaka narodnostna skupnost, ki je odrezana od svoje matice, vegetira in je izpostavljena nenehnemu raznarodovanju," je pred petimi leti na proslavi 25-letnice dejal predsednik SKGZ Boris Race); po drugi strani pa iskanje zaveznikov v vrstah demokratičnih sil večinskega naroda, zavedajoč se, da bo obstoj manjšine zagotovljen le tedaj, če se bo lahko enakopravno vključevala v vse tokove družbenega dogajanja v državi, v kateri živi.

V ta prizadevanja vključena so zlasti tudi tri desetletja dela SKGZ, ki je na svoji dosedanji poti dosegla marsikateri uspeh, doživela pa tudi mnogo razočaranja. Vendar jo to ni ohromilo v njeni aktivnosti, ki je trenutno usmerjena predvsem v izbojevanje globalne zaščite, ki bi Slovencem v Italiji zajamčila obstoj in ustvarila pogoje za vsestranski razvoj.

Drugi jubilant pa je slovenski Kulturni dom v Trstu. Odprt je bil pred dvajsetimi leti in v tem času se je razvil v središče narodnega, kulturnoumetniškega in družabnega življenja za vso narodno skupnost.

K praznovanju jubilejev obema iskreno čestitamo in jima želimo, da bi v prihodnjih desetletjih lahko še bolj uspešno opravljala delo v korist narodne skupnosti, v katero sta s stoterimi vlakni vtkana kot pomemben sestavni del njenih prizadevanj za lepšo bodočnost.

Avstrijske ženske organizacije

se pripravljajo na 3. svetovno konferenco žensk

Premagovanje in podiranje neenakosti je šele emancipacija, brez obsežne emancipacije pa ne more biti miru. Zato ženske tudi oblasti ne smejo odklanjati, marveč si jo morajo priboriti, da jo bodo potem lahko odstranjevale. Te misli je poudarila državna sekretarka Johanna Dohnal, ko je minulo soboto na Dunaju otvarjala 10. avstrijsko žensko anketo, na kateri so se zbrale pedstavnice ženskih organizacij iz vse Avstrije, med njimi tudi zastopnice Zveze slovenskih žena iz Celovca s predsednico Mileno Gröblacher na čelu ter zastopnice Kluba slovenskih študentov in študentk na Dunaju.

Na tokratnem posvetu so ženske razpravljale o predlogih, idejah in strategijah s posebnim ozirom na 3. svetovno konferenco žensk, ki bo pod geslom „Enakopravnost-razvoj-mir" meseca junija prihodnjega leta v Nairobiju. Zato sta zbranim ženskam spregovorila tudi avstrijski zunanji minister Leopold Gratz ter namestnica generalne sekretarke 3. svetovne konference žensk Chafika Sellami-Meslem.

Uvodnim referatom je sledila živahna razprava, med katero je zastopnica Zveze slovenskih žena Marija Jurič kratko orisala položaj slovenske narodne skupnosti in posebej slovenskih žensk na Koroškem. Predlagala je, naj se v vseavstrijskem programu upoštevajo tudi problemi in težnje žensk kot pripadnic narodnih oz. jezikovnih manjšin. Zlasti pa bi se morala upoštevati za koroške razmere vedno bolj pereča zahteva proti ločevanju šolarjev in šolark po jezikovnih in narodnostnih kriterijih, kajti — kot je naglasila Marija Jurič — uresničitev načrtov o ločitvi ne bi predstavljala le kršitve človekovih pravic, temveč bi pomenila tudi znatno poslabšanje položaja koroških Slovencev, Pri tem je opozorila, da ženske slej ko prej nosijo glavno breme vzgojnega in izobraževalnega dela, omenjeno poslabšanje pa bi jih še bolj potisnilo ob steno in bi morale v še večji meri ostati doma pri otrocih — saj kdo drugi bi jih sicer učil materinščine?

Številne druge zastopnice ženskih organizacij in skupin so prav tako govorile o celi vrsti nerešenih vprašanj ter opozorile na primere neenakopravnosti in diskriminacije žensk na področjih zakonodaje, vzgoje in izobraževanja, na delovnem mestu, v družini, v javnem in političnem življenju. Odločno pa so obsodile tudi blazno oboroževalno tekmo, terjale so od pristojnih dejavnikov vztrajno zavzemanje za ohranitev miru na svetu in posebej so izrazile svojo solidarnost z ženskami v deželah v razvoju.

Državna sekretarka Dohnalova je napovedala, da bodo rezultati razprave zajeti v posebni brošuri, ki bo izšla še pred 3. svetovno konferenco žensk. Težišče te konference bo po eni strani bilanca doseženih oziroma nedoseženih ciljev dekade žensk (ki so bili sprejeti ob začetku dekade leta 1975 v Mehiki), po drugi strani pa bo poudarek na praktični izvedbi tedaj začrtanih smotrov. V glavnem so to, kot je menila Chafika Sellami-Meslem: nadaljnje spreminjanje zavesti glede statusa žensk, zakonodaja ter enakopravnost žensk v institucionalnem okviru.

V pogojih težke gospodarske krize bo uresničevanje teh ciljev seveda še bolj otežkočeno — zato pa se bodo morale ženske še bolj odločno in dosledno bojevati za dosego svojih pravic.

Zapostavljanje žensk tudi v OZN

Za dosledno spoštovanje žensk na vseh področjih družbenega in zlasti tudi poklicnega življenja se posebej zavzema tudi svetovna organizacija. Zato pa zveni skoraj paradoksno, da na sedežu OZN govorijo o pravem „uporu žensk" ter poudarjajo, da so ženske celo v upravi svetovne organizacije očitno diskriminirane in zapostavljene.

Svojo obtožbo uprave OZN utemeljujejo s konkretnimi podatki: Čeprav predstavljajo ženske več kot polovico vseh uslužbencev OZN, znaša njihov delež med višjimi uradniki le 26,6 odstotka, med skupno 400 vodilnimi funkcionarji sekretariata OZN pa je sploh samo 30 žensk.

Razen pravičnejšega upoštevanja pri zasedbi delovnih mest v OZN zahtevajo ženske tudi enakopravnost glede plač in možnosti napredovanja. Generalni sekretar OZN Javier Perez de Cuellar je napovedal, da bo na sedežu OZN osnovano posebno mesto za koordinacijo vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi z zapostavljanjem žensk v svetvni organizaciji.

Mladinske skupnosti Alpe-Jadran o dvojezičnem šolstvu in miru

„Mir delati — mir živeti" je bilo geslo letošnjega mladinskega seminarja Alpe-Jadran v bližini štajerske Lipnice (Leibnitz). Od 27. do 30. novembra so se tega mednarodnega mladinskega seminarja letos udeležili zastopniki mladinskih organizacij iz Bavarske, Zgornje Avstrije, Štajerske, Koroške, Furlanije-Julijske krajine, Trentina, Slovenije in Hrvaške.

Zbranim mladincem sta predavala o mirovnem vprašanju predsednik Zveznega združenja mladinskih organeizacij (Bundesjugendring) Werner Schneider-Schwarzbauer, ki je zagovarjal predvsem spremembo odnosov industrijsko razvitega sveta do tretjega sveta, in graški univerzitetni docent dr. Peter Trummer, ki je razlagal predvsem vsakdanje možnosti, kako lahko „živimo mir".

Konkretna razprava je pokazala v delovnih krožkih, kjer je Zvezo slovenske mladine zastopal Bojan Schnabl. Šlo je tudi za verodostojnost mirovnega gibanja, ki se mora zavzemati konkretno za rešitev vprašanj v svojem delovnem območju. Zato tudi ni presenetljivo, da je na pobudo zastopnika slovenske mladine bila sprejeta resolucija, ki terja pri obravnavanju dvojezičnega šolstva na Koroškem upoštevanje stališča strokovnjakov. Le zastopnica svobodnjaške mladine z Dunaja se je zoperstavila temu sklepu, vsi ostali mladinski funkcionarji regije Alpe-Jadran pa so se soglasno izrekli za skupno stališče.

Takole je rečeno v resoluciji:

Miru ne moremo opredeliti kot odsotnost vojne, orožja in nasilja, mir je treba razumeti kot pozitivno prepričanje, ki vsem ljudem in vsem narodom omogoča, da se sami uresničujejo.

Varnosti ni možno zajamčiti z orožjem, stalno nadaljnje oboroževanje nasprotno vodi v še večjo nevarnost, varnost pa zagotavlja možnost, za vse ljudi živeti, delati in gojiti njihovo kulturo.

Politiko zastraševanja, ki vedno pogojuje sovražne slike, želimo nadomestiti s politiko sodelovanja, ki pospešuje vrednotenje kulturnih razlik, izboljšanje življenjskih pogojev in demokratično sožitje.

Medsebojno spoštovanje, dialog, sodelovanje in solidarnost so pogoj za nenasilno pot k miru. Vse oblike sodelovanja in solidarnosti med narodi (npr. sožitje v dvojezičnih regijah) in med posamezniki (npr. vzgajanje k nenasilnosti, vključevanje obrobnih skupin v skupnost) so vidiki živetega miru.

Kot konkreten primer mladinske organizacije delovne skupnosti Alpe-Jadran zahtevajo, da morajo pristojni politiki pri reševanju problemov dvojezične šole na dvojezičnem območju Koroške upoštevati izsledke kompetentnih ustanov.

■ Z manjšinsko problematiko na Koroškem se je bavila tudi skupina študentk in študentov na univerzi Fribourg/Freiburg v Švici. V pismu, ki nosi podpise dvajsetih študentov, zdaj izražajo svojo zaskrbljenost zaradi prizadevanj nemškonacionalnih krogov, ki bi — kakor pravijo — lahko pripeljala do jezikovne in s tem tudi etnične razcepitve prebivalcev iste dežele. Na podlagi švicarskih izkušenj obsojajo vsako obliko šolstva, ki bi bila v škodo manjšinam ter zaključujejo: „Bojimo se, da se obveznosti napram manjšinam, ki izvirajo iz državne pogodbe iz leta 1955, ne spoštujejo v zadostni meri. V kolikor to trdi, bi to pomenilo stvarno nevarnost postopnega uvajanja politike apartheida."

■ Prav tako pa se je k skupni šoli priznalo koroško deželno vodstvo Zveze evropske mladine, ki je poudarilo, da se mora dvojezično šolstvo na Koroškem na vsak način ohraniti in izboljšati.

Slovenska nagrada prof. Clausu Gattererju

Slovenski center na Dunaju je prejšnji teden prvič podelil novoustanovljeno publicistično nagrado. Prvi, ki mu je bila ta nagrada podeljena — in sicer posmrtno — je znani avstrijski novinar in publicist prof Claus Gatterer, doma iz Južne Tirolske, ki je s svojim publicističnim in novinarskim delom veliko prispeval k spoznavanju problematike narodnih manjšin in k uresničevanju njihovih pravic — med temi posebej tudi koroških Slovencev.

Nagrado sta sestri pokojnega prof. Gattererja — gospej Nandl Gatterer izročila predsednik NSKS dr. Matevž Grilc in poslevodeči tajnik ZSO dr. Marjan Sturm. O nagrajencu in njegovem delu pa je spregovoril univ. prof. dr. Andreas Moritsch, ki je posebej opozoril na Gattererjevo dosledno poudarjanje „politično-moralne reciprocitete" med Južno Tirolsko in Južno Koroško (ki jo je utemeljeno prikazal tudi v obširnem referatu, ki smo ga pred meseci objavili v našem listu — op. ured.).

Uspešen protest študentov

proti poslabšanju pogojev za študiranje

Ministrstvo za znanost in raziskovanje je letos sklenilo znatne omejitve proračunskih sredstev za avstrijske univerze. Tako hočejo na eni strani krajšati študentom štipendije, na drugi strani pa zmanjšati sredstva za univerzitetne uslužbence. To pomeni:

■ poslabšanje socialnega položaja za tiste študente, ki so odvisni od štipendij;

■ zaostritev delovnih pogojev prizadene tako študente kakor tudi univerzitetne asistente — prvi imajo manj možnosti pri izbiri predavanj (posledica so prenapolnjene predavalnice in slabi učni pogoji), drugim pa še bolj kot doslej grozi usoda brezposelnosti akademikov.

Avstrijska visokošolska zveza ter študentske frakcije so protestirale proti taki zaostritvi študijskih pogojev. Na demonstraciji, ki je bila 14. novembra, se je zbralo okoli 3000 študentov. Prvi uspeh: pristojni minister Fischer je po številnih protestih prizadetih naglasil, da je pripravljen razgovarjati o spremembi nekaterih določil.

Višja izobrazba - korak v brezposelnost?

Rudi K.[1] je maturiral pred tremi leti. Ker po maturi dolgo ni našel svoji izobrazbi ustrezne zaposlitve, je končno začel delati v večjem domačem podjetju. Trenutno je torej pomožni delavec — kljub srednješolski izobrazbi.

Marija R.[1] je končala študij jezikov. Tudi ona je trenutno brez zaposlitve.

Znano je sicer, da stalno narašča število mladostnikov, ki po končannem obveznem šolanju ne najdejo primernega učnega mesta, toda težave pri zaposlitvi imajo tudi izobraženi mladostniki.

Merodajni politiki brezposelnosti mladih tudi v bodoče ne bodo mogli povsem preprečiti, vendar je problem okoli brezposelnosti možno vsaj omiliti. Mladinski načrt 1984/85 vsebuje vrsto ukrepov, ki bi naj preprečili ali vsaj bistveno zmanjšali število brezposelnih mladostnikov. Kaže namreč nove perspektive za bodočnost:

■ Možnost pospeševanja učnih mest s subvencijami, ki bi jih dobila podjetja, ki so pripravljena nastaviti in izobraževati večje število vajencev.

■ Praktične priprave za vključitev v poklic; to velja za strokovne delavce, absolvente poklicnih šol in akademij, pa tudi za mlade akademike.

■ Tudi maturanti, ki ne najdejo primernega dela, imajo možnosti — posebne treninge in tečaje s podporo delovnega urada.

Seveda je pri omenjenih ukrepih treba videti tudi drugo plat medalje, ki je manj rožnata. Omenim naj samo, da število mladostnikov, ki po končani poklicni izobrazbi ne najdejo zaposlitve, stalno narašča. Podjetja namreč raje zaposlijo „cenejše" vajence, kakor da bi nastavila mladostnike, ki so izobrazbo v podjetju že končali.

Tudi takoimenovani „trening akademikov" še dolgo ni jamstvo za nastavitev — vsekakor pa nudi možnost, da si prizadeti pridobi nekaj prakse. Seveda samo, če ima srečo. Znani so namreč primeri, ko mladi akademik v okviru tega treninga tipka kartotečne listke in pisma za delodajalca, kar seveda naj ne bi bil smisel poklicnega treninga.

V kolikor lahko verjamemo raziskavam delovnih uradov in socialnega ministrstva, zaposlitev še najlažje dobijo absolventi strokovnih, poklicnih šol (zlasti tehnične stroke), ki imajo v okviru svoje izobrazbe tudi možnosti praktičnega šolanja. Za potrdilo tega je treba prebrati le nekaj oglasov — ponudb na delovnem trgu: praksa je prvi korak do primernega delovnega mesta.

Mednarodne primerjave glede mladinske brezposelnosti v letu 1983 so sicer pokazale, da je stopnja brezposelnosti v Avstriji sorazmerno nizka: 35.000 mladostnikov (4,3 odstotka) — podatek se nanaša na starostno skupino madostnikov do 24 let, ki so bili registrirani pri delovnem uradu, da iščejo zaposlitev — je bilo v naši državi „priznano" brezposelnih. V ZR Nemčiji jih je bilo 623.000 ali 10,9 odstotka, v Franciji kar 17,2 odstotka in v Italiji celo 27,6 odstotka. Ob teh številkah politiki kar hitro začnejo zmanjševati problem brezposelnosti v Avstriji in ga omalovaževati.

Vendar pa ostane dejstvo, da vsak odstotek brezposelnosti obremenjuje javni proračun kar za 5,3 milijarde šilingov; 2,7 milijarde šilingov gre za podpore brezposelnim, za preostali del pa je proračun „prikrajšan" zaradi izpadlih davkov in drugih dohodkov od delojemalcev.

To pa še ni vse: Brezposelnost je za prizadetega tudi težka duševna obremenitev. Vedno bolj postaja odvisen od drugih in od delovnega urada. Gmotna odvisnost pa dostikrat povzroči tudi nezaupanje vase in v svoje sposobnosti. Zdrava samozavest, ki je potrebna za uspeh v zasebnem in poklicnem življenju, začenja pešati in večkrat pride celo do večjih osebnih kriz, do duševne neuravnovešenosti in težjih depresij.

Vsa ta dejstva kažejo, da brezposelnost ni malenkost, ki bi jo lahko prezrli. Nasprotno: politiki se bodo morali v bodoče še v večji meri posvetiti problemom brezposelnosti, zlasti brezposelnosti mladostnikov in pri tem posebej maturantov in akademikov. Problemov pa se bo moral zavedati tudi posameznik, ki jih je bil doslej vajen delegirati na politično raven. Posameznik je namreč soodgovoren za svojo bodočnost, ko se odloči za poklic ali izobrazbo.

Tako se mora pri zbiri izobrazbe zavedati tudi bodočnosti ustreznega poklica; kakor osebno nagnjenje mora upoštevati tudi povpraševanje na delovnem trgu. Število učiteljev na primer stalno narašča, ker tisti, ki se odloča za ta poklic, dostikrat vidi le njegove ugodnosti, kot so recimo dolge počitnice, vse premalo pa upošteva druge dejavnike: nazadovanje števila šolarjev, naraščanje števila učiteljev, verjetnost, da v bližnji bodočnosti ne bo prišlo do zmanjšanja števila učencev v razredu, kar bi narekovalo potrebo večjega števila učiteljev ipd.

Minister dr. Heinz Fischer vidi in opozarja na te težave.[2] Poudarja med drugim, da bo v bodoče treba bistveno izboljšati posvetovanje maturantov, ko se odločajo za nadaljnji študij. V tem nasvetovanju namreč vidi pogoj za vzgojo kritičnega državljana, ki bo sposoben v bodoče prevzeti odgovornost za svoje odločitve — tudi glede poklica.

Štefka Vavti

1 Ime je spremenjeno.
2 Stališče v knjigi: „Ohne Geld — keine Bildung", H. Braun/J. Knapp, ki je pred kratkim izšla v založbi Orac.

Knjižni dar Slovenske prosvetne zveze za leto 1985 v Založbi Drava

Slovenska prosvetna zveza in Založba Drava sta sinoči v prostorih Aule slovenice predstavili knjižni dar SPZ za leto 1985. To se je zgodilo v okviru male svečanosti, povezane s kratkim kulturnim sporedom. O predstavitvi knjižnega daru SPZ za leto 1985 bomo podrobneje poročali prihodnjič, tokrat naša pozornost velja posameznim knjigam.

Po neverjetno ugodni ceni — 385 šilingov — zbirka knjižnega daru 1985 obsega sedem naslovov. Najprej je tu Koroški koledar 1985, potem knjige Koroški Slovenci v boju za svojo šolo, Jelka — Pričevanja koroške partizanke, Naša lepa beseda — Jezikovni pogovori in Rož, Podjuna, Zila, zbirko pa dopolnjujeta gramofonska plošča Vascit pr Zile in stenski koledar Aule slovenice z lesorezi Wernerja Berga. Vse to SPZ oz. Založba Drava ljubiteljem slovenske besede in pesmi ponujata, kot že omenjeno, za 385 šilingov, kar je dejansko izredno poceni, zato zbirko upravičeno imenujejo knjižni dar. S tem pa tudi nadaljujeta s tradicijo ugodne ponudbe slovenskih knjig ob prehodu iz starega v novo leto.

KOROŠKI KOLEDAR 1985 je po vsebini zelo bogat, tudi njegov obseg, kar zadeva tiskanih strani, presega lanskega. Glavno težišče je posvečeno 30-letnici ZSO, ki jo bo naša osrednja politična organizacija praznovala prihodnje leto. Avtorja članka sta Marjan Šturm in Feliks Wieser, ki se v zgodovinskem delu opirata na tozadevno študijo dr. D. Nečaka. Avguštin Malle piše o nastanku Spomenice koroških Slovencev, najpomembnejšem dokumentu, v katerem so navedene zahteve slovenske narodne skupnosti, ki je še danes osnova nadaljnjih vlog avstrijskim oblastem, in o tem, kdo je napisal besedilo spomenice. Igor Schellander, ki je avtor še nekaterih sestavkov, se je ob 40-letnici zmage nad fašizmom pogovarjal z nekaterimi rojaki, ki so doživljali obdobje med vojno in po osvoboditvi. Zato njegov uvod nosi značilen naslov „Zmaga je bila naša, a uživali so jo drugi!" ki že sam po sebi govori o krivici, ki smo jo koroški Slovenci doživljali po letu 1945. Tako o tem zgodovinskem obdobju govorijo Milka Hartman, Luka Boročnik, Fric Hrast, Ana Hrast, Janez Weiss, Emil Schellander, Tonček Urschitz, Andrej Krainer, Tone Sluga, Josef Guttenbrunner in Josef Nischelwitzer. Spomine na dogodke v navedenem obdobju zaključuje Marjan Remic, ki je napisal, kaj je med angleško okupacijo doživel Janez Wutte-Luc.

O spopadu ženske s konservativno ideologijo cerkve piše Marija Jurič, potem pa sledijo zapisi o slovenskih prosvetnih društvih (na Radišah, v Borovljah, Kotmari vasi, v Svečah in Hodišah), ki so v iztekajočem se letu obhajala jubileje svojega obstoja. Med omenjenimi članki najdemo tudi zapis o poživitvi odrske dejavnosti na Brnci; prosvetna kronika v slikah pa zaključuje poročila o društvenih jubilejih. Sem seveda še sodi zapis o 85-letnem organiziranem planinstvu napisal bivši predsednik SPD Lubo Urbajs. O tem, ali bo Miklova Zala vztrajala ob novem karavanškem predoru, se sprašuje in razmišlja Fabjan Hafner. Milan Pahor je prispeval članek Pregled boja Slovencev v Italiji za narodne pravice po drugi svetovni vojni. S spominskimi zapisi o umrlih osebah našega kulturnega in političnega življenja ter članki o življenjskih jubilejih pomembnih osebnosti naše narodne skupnosti in matičnega naroda so uredniki zaključili Koroški koledar 1985.

Poleg navedenih člankov so v koledarju še drugi prispevki. Naj od njih omenimo le leposlovne prispevke Pavle Rovan (pesmi), spomin Milke Hartmanove Kje so moji konjički, zapis Jozija Turka Moja pot v šolo in likovne reprodukcije Rudija Benetika.

O Koroškem koledarju 1985 lahko rečemo, da je zelo pester, seveda se bi dala zapisati kakšna kritična misel, toda to prepuščamo bralcem, ki so vedno najboljši recenzent, mi pa slednjim ob branju želimo mnogo užitka — in razmišljanja.

●

KOROŠKI SLOVENCI V BOJU ZA SVOJO ŠOLO je izredno pomembno delo za vsakogar, ki ga zanima slovenska zgodovina, posebej šolstvo in še posebej večstoletni boj koroških Slovencev za uveljavitev materinega jezika in lastne kulture, vzgoje in izobraževanja. Sienčnikova knjiga ni strogo znanstvena obravnava teh vprašanj, temveč poljudno, v lepem in dostopnem jeziku napisano in z avtorjevo osebno noto prežeto zgodovinsko pričevanje, aktualno zmeraj, in žal — zlasti dandanes.

Tako je napisano na ovojnici Sienčnikove knjige Koroški Slovenci v boju za svojo šolo. S tem povsem soglašamo in menimo, da je pričujoča knjiga prav zdaj še posebno aktualna, ko je slovensko šolstvo spet ogroženo. Tako bo knjižni dar SPZ za leto 1985 gotovo pridobil še dodatne bralce.

●

JELKA — PRIČEVANJE KOROŠKE PARTIZANKE je knjiga, ki je bila napisana v nemščini, sedaj pa bo v slovenskem prevodu na voljo tudi našim rojakom. Helena Kuhar je v knjigi povedala svojo zgodbo v času NOB, kako se je odločila za boj proti fašizmu. Njena pripoved je hkrati tudi zrcalo vseh tistih slovenskih žena, ki so sodelovale v partizanski borbi in tako prispevale k zmagi nad fašizmom. Knjiga o Jelki je že med prebivalstvom večinskega naroda našla dober odziv, zato smo prepričani, da bodo tudi naši rojaki z veseljem segli po njej.

●

NAŠA LEPA BESEDA — JEZIKOVNI POGOVORI je knjiga, ki jo je napisal Janko Messner, in bo gotovo v pomoč vsem tistim, ki si želijo izpopolniti znanje o pravilni rabi in negi slovenskega knjižnega jezika. Avtor v „Jezikovnih pogovorih", ki jih je imel v okviru slovenskega oddelka Koroškega radia, obravnava značilne jezikovne spodrsljaje in napake, ki se iz dneva v dan kopičijo v naših občilih na Koroškem.

Poleg 40 pogovorov je v knjigi tudi Messnerjev referat „Narobe ali prav — to je vprašanje" iz Seminarja za učitelje slovenskega jezika na Zvezni gimnaziji za Slovence za leto 1978.

S ponovno vključitvijo Bevkove knjige ROŽ, PODJUNA, ZILA je SPZ ugodila želji številnih ljubiteljev leposlovne besede in hkrati v knjižnem daru pomislila na mlade bralce. Kajti France Bevk v pričujoči knjigi, ki jo imenuje tudi potopis, opisuje potovanje po naših krajih in s tem mladini razkriva lepote naše dežele — Roža, Podjune in Zile.

Za ljubitelje slovenske pesmi je v knjižnem daru vključena tudi velika gramofonska plošča MPZ „Rož" iz Šentjakoba v Rožu, ki je posnel poročni obred v ziljski dolini, zato nosi plošča tudi naslov VASCIT PR ZILE. To ne bo le lepo darilo za naše Ziljane, ampak tudi za vse tiste, ki jim je blizu naše ljudsko izročilo.

●

Za nameček pa je v knjižni dar SPZ vključen še stenski koledar Aule slovenice — WERNER BERG; torej z lesorezi tega priljubljenega likovnega umetnika in kronista Podjune in njenih ljudi.

Končno še enkrat opozarjamo na neverjetno ugodno ceno knjižnega daru SPZ za leto 1985, ki za pet knjig, gramofonsko ploščo in stenski koledar znaša skupno le 385 šil. S tem je knjižni dar najlepše darilo za praznike in dolge zimske večere, ko imamo tudi čas za branje. Knjižni dar lahko kupite pri krajevnih prosvetnih društvih in v knjigarni „Naša knjiga" v Celovcu, kjer ga lahko tudi naročite potom naročilnice.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

vabi na tradicionalni

34. Slovenski ples

v soboto 5. januarja 1985 ob 20. uri v Domu sindikatov (bivši Delavski zbornici) v Celovcu, Bahnhofstraße 44.

Za ples bodo igrali:

- **PLANINSKI SEKSTET**
- **Ansambel ŠOK**
- **NEW SWING QUARTET in Oto Pestner iz Ljubljane**

Vstopnice v predprodaji pri krajevnih prosvetnih društvih, v pisarni SPZ in v knjigarni „Naša knjiga" v Celovcu.

Tokrat je možna tudi rezervacija miz in sicer za društva in organizacije. Rezervacije sprejema tajništvo SPZ telefon (0 42 22) 32 5 94.

Ljubitelji vesele družabnosti prisrčno vabljeni.

Odbor

ANSAMBEL SLG CELJE SPET GOSTUJE V CELOVCU — TOKRAT KOT GOST KKZ

Gledali bomo igro A. P. Čehova „Striček Vanja"

Verjetno ni zgolj slučaj, da je Krščanska kulturna zveza za svojo letošnje gledališko gostovanje 8. decembra povabila ansambel Ljudskega gledališča iz Celja, ki bo s tem v letošnji jeseni že drugič zaigral v Mestnem gledališču v Celovcu. Kvaliteta tega ansambla, ki jo v zadnjih letih dosega v slovenski gledališki umetnosti, je gotovo prispevala svoje, da se je tudi KKZ odločila za Celjane; seveda je pri tem najbrž bila odločilna izbira komada, s katerim bodo prišli v goste. Ker se je SPZ odločila za delo sodobnega svetovnega dramatika, ki je na oder postavil življenje in tragični konec W. A. Mozarta, se je KKZ odločila za svetovno znanega ruskega klasika Antona Pavloviča Čehova, katerega igro „Striček Vanja" bodo celjski igralci uprizorili v Celovcu. Tako bo za ljubitelje odrske umetnosti jutri 8. decembra spet enkratna priložnost videti delo svetovne literature, hkrati pa bodo spet imeli možnost spoznati kvaliteto celjskega gledališkega ansambla. Seveda primerjava z „Amadeusom" v tem primeru ni možna, saj gre za povsem drugo vsebino dela, zato pa v igri „Striček Vanja" deloma nastopajo isti igralci, ki bodo s tem pokazali svoje igralske sposobnosti.

In kakšna je vsebina igre „Striček Vanja"? Slavni upokojeni profesor Aleksander Vladimirovič, silno zaverovan v svojo pomembnost, živi z mlado, lepo ženo Jeleno od sadov posestva, ki mu ga je zapustila njegova prva, umrla žena. Na tem posestvu zelo skrbno gospodarita njegova hči Sonja iz prvega zakona in njen stric Ivan Petrovič — striček Vanja. Da bi bilo ošabnemu sebičnežu čim bolje postreženo, oba živita dokaj skromno in si prav ničesar ne privoščita. On pa njuno nesebično požrtvovalnost brezobzirno izrablja. Njegova žena ga je sicer docela spregledala, vendar ostane pri njem, ko mu je že žrtvovala svojo mladost. Njegov svak, striček Vanja, ga sovraži, vendar naprej gara za njegovo udobnost, pri tem pa očitno kaže svojo nevoljo. Končno nanj celo dvakrat strelja, a ga zgreši. Nato pa se vda v svojo usodo. Čemu se gnjaviti in jeziti, ko pa menda mora tako biti, kot je. Ko navsezadnje vsi tisti, ki so povzročali razburjenje, odpotujejo, je spet mir v hiši in moreče vsakdanje delo Sonje in strička Vanje za nenasitnega malika se potrpežljivo nadaljuje.

Predstava „Striček Vanja" se prične ob 14.30 uri v Mestnem gledališču v Celovcu, vstopnice v predprodaji dobite pri Krščanski kulturni zvezi, pri krajevnih prosvetnih društvih in eno uro pred pričetkom predstave.

Akademski slikar B. Iucundus razstavlja v Celovcu

V Auli slovenici razstavlja akademski slikar Bard Iucundus (pri vabilu se nam je vrinila neljuba pomota — tiskarski škrat je umetnikovo ime spremenil v „Jacundusa" za kar se slikarju tem potom opravičujemo).

Čeprav slikar Iucundus pri nas na Koroškem ni najbolj znano ime, gre za velikega umetnika. To je naglasil tudi umetnostni kritik Aleksander Basin, ko je na otvoritvi razstave spregovoril o umetniku Bardu Iucundusu. Slikar v Auli slovenici razstavlja risbe in portrete, deloma zelo velikega formata. Gre za (razen risb) oljnate slike človeških podob, postavljene v ambiente, ki v gledalcu, kot pravi Josip Vidmar, vzbujajo vznemirljive pomisleke.

Zato ljubiteljem likovne umetnosti toplo priporočamo, da si razstavo Iucundusa v Auli slovenici ogledajo, saj bodo v njegovih delih spoznali enega izmed odličnih sodobnih slovenskih slikarjev.

Obirsko

Različni so načini, kako v naših krajih praznujemo Miklavža. Na Obirskem je že vrsto let navada, da domače Slovensko prosvetno društvo „Obir" poskrbi za primerno „miklavževanje". Že tradicija je, da se ta dan domačini po maši zberejo v Kovačevi gostilni, kjer skupno pričakajo svetega Miklavža. Ne vsi, a mnogi navzoči dobijo darila. Značilnost in privlačnost obirskega miklavževanja pa je v tem, da vsak poleg zavojčka dobi „podarjeno" svojo rimo. V krajši ali daljši kitici so našteti grehi, ki si jih je obdarjenec tekom leta nabral. Navedeni so dobri nasveti in seveda tudi številne pohvalne besede.

Tako smo miklavževali tudi preteklo nedeljo, 2. decembra 1984. Vsi od najmlajšega do najstarejšega kar nismo mogli dočakati Miklavževega prihoda v Kovačevo dvorano. Končno je le stal pred nami z dvema spremljevalcema, angelčkom ter porednim parkeljnom. Prehitro je minila ura, ko nam je delil darila, nas ošteval, hvalil, vzpodbujal, svaril . . .

Najraje si zberemo Miklavža iz naših domačih vrst. Letos smo si ga šli sposojat k sosednjemu društvu SPD „Zarja". Dodatno bi se še na tem mestu zahvalili, da je to vlogo prevzel predsednik Miha Travnik kar osebno, četudi mu ob prenatrpanem poklicnem in društvenem delu ostane le redkokdaj kakšna nedelja prosta.

Slovenski VESTNIK

Izdajatelj in založnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, 9020 Celovec, Gasometergasse 10.

Uredništvo: 9020 Celovec, St.-Ruprechter-Straße 19/IV, tel. (0 42 22) 54 0 42, teleks 42 20 86 sndk a

Uprava: 9020 Celovec, Gasometerg. 10, tel. (0 42 22) 32 5 50.

Tisk: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje.

AULA SLOVENICA

CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5–7

vabi na

razstavo slikarskih del akademskega slikarja

Barda Iucundusa

Razstava je odprta do 14. decembra 1984, od ponedeljka do petka od 13. do 16.30 ure.

SREČANJE S KOROŠKIMI PARTIZANI

Spominska značka za podporo v času NOB

V nedeljo so se na povabilo Zveze koroških partizanov v mestni hiši v Borovljah zbrali bivši borci in antifašisti, ki so v minuli vojni podpirali narodnoosvobodilni boj. Čeprav je minilo že štirideset let, je spomin na tiste čase še vedno živ. Tedaj je šlo za biti ali ne biti. Naše ljudstvo se je odločilo za prvo. Koroški partizani so bili edini v tretjem rajhu, ki so se s puško v roki zoperstavili nacistični vojski. To pa je bilo možno samo zaradi tega, ker je s partizansko vojsko sodelovalo naše ljudstvo. Nudilo je hrano in streho, kurirske usluge, skratka vse tisto, kar omogoča uspešen partizanski boj.

Kot skromna zahvala za vso pomoč partizanom na Koroškem, so Skupnost koroških partizanov, Zveza koroških partizanov in Osrednji odbor koroških partizanov v Ljubljani, podelili našim ljudem iz območja srednjega Roža in Gur „spominske značke Osvobodilne fronte slovenskega naroda" za prispevek v narodnoosvobodilnem boju proti nacizmu in uveljavljanju pravic narodne skupnosti na Koroškem.

Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc je ob tej priložnosti med drugim upravičeno kritiziral avstrijske oblasti, ker podeljujejo priznanja bivšim nacistom, ki so bili grobokopi Avstrije; podpredsednik Lipej Kolenik pa je pozval prisotne odlikovance, da o svojih doživljajih iz časa NOB poročajo oziroma pišejo v Partizanskem vestniku, da bo vez, med takratnimi časi in danes, še bolj živa kot je že.

Podobni podelitvi priznanj sta že bili v Pliberku (11. 11. 1984) in v Šentprimožu (18. 11. 1984). Jugoslovanski konzulat v Celovcu je pri podelitvi zastopala tov. konzul Marija Škorjak.

Nedeljsko podelitev priznanj je olepšal moški pevski zbor SPD Borovlje, pod vodstvom Romana Verdela.

●

V četrtek 22. novembra je bilo v Tržiču srečanje bivših partizanov, ki so se v zadnji vojni borili na Koroškem, zbralo se jih je okrog 80. Borcem starim nad 70 let so ob tej priložnosti podelili priznanja. Zbrane borce so pozdravili predsednik tržiškega odbora Franci Globočnik-Bogdan, predsednik Področnega odbora koroških partizanov Gorenjske Alojz Zupančič-Zmago, nekdanji komandant Kokrškega odreda Janko Prezelj-Stane in predsednik Zveze koroških partizanov v Celovcu Janez Wutte-Luc. Med drugim je bilo povedano, da bodo koroški partizani odkrili spominsko ploščo padlim borcem tudi v Slovenjem Plajberku.

●

V soboto 24. novembra pa je bilo na Ravnah na Koroškem tovariško srečanje koroških partizanov in aktivistov narodnoosvobodilne vojske. Ob tej priložnosti so počastili najvidnejše organizatorje narodnoosvobodilnega boja, med njimi Sergeja Kraigherja, Pavla Žaucerja, Lidijo Šentjurc, Olgo Kastelic in Draga Uraniča. Srečanje se je udeležila tudi delegacija iz Koroške — Janez Wutte-Luc, Lipej Kolenik, dr. Marjan Sturm, Milena Gröblacher in Mira Prušnik.

Iz Loč in okolice

Preteklo soboto je SPD „Jepa-Baško jezero" vabilo na predavanje dvor. svet. g. dr. Pavla Zablatnika o šegah in navadah v zimskem času k Pušniku v Ločah. Lepa udeležba je pričala o vendarle še močnem zanimanju našega človeka za tematiko, ki očividno nima več prostora v današnjem tehniziranem in motoriziranem času. In tako gredo postopoma velike kulturne vrednote naroda v trajno izgubo. Slišali smo, da imajo še redko obstoječe šege in navade svoj izvor v davni preteklosti naših krajev, njenih takratnih prebivalcev ali so dediščina naših prednikov, ki so jih prinesli iz pradomovine Slovanov. Prav to gotovi krogi na Koroškem vneto zanikajo in skušajo s svojo razlago izvirnost pripisati v bistvu Germanom. S temeljito raziskavo je bilo mogoče ovreči marsikatero tako neresnično trditev in slovenski kulturi ohraniti kar je njenega. Spoznali smo, da je značilnost zimskih navad prav v tem kako so pretežno povezane z odhajajočim starim in porajajočim se novim letom. Sonce, kot nekdanje božanstvo stoji v središču vsega češčenja; preko katerega tudi krščanstvo ni moglo iti ampak mu je dalo drugo vsebino — napravilo današnji Božič. Tako je bilo slišati marsikaj novega tudi iz sive davnine ko so se ljudje z raznimi coprnijami in vražjeverskimi obredi skušali varovati pred takozvanimi črti, besi in drugimi demoni. Zares zanimivo je bilo predavanje in iskrena zahvala gre narodopiscu dr. Pavlu Zablatniku.

●

Prav te dni je v Spodnjem Dobju obhajal svojo sedemdesetletnico Pojecov oče, Otmar Simčič – častni predsednik SPD „Jepa-Baško jezero". Domači pevci so ga s pesmijo počastili in predsednik društva je orisal njegovo življenjsko pot in mu izročil darilo – faksimile Drabosnjakovega Pasijona. Njegova mladost, da je bila podobna sirotejem iz Vorančevih del, vendar polna zaupanja in vere v domače ognjišče ter do domače zemlje, kot Iztokova v romanu „Pod svobodnim soncem". In ko je rodu grozil pogin je v prispodobi z Meškom stal ob „Materinem grobu" a trdo veroval z Gregorčičem, da „pepelni dan ni dan več tvoj, tvoj je vstajenja dan . . ." Zavedajoč se, da nas je milijon samo, milijon umirajočih med mrliči" je s Kajuhom trpel „z uporno, dvignjeno glavo". In ko je nasilje doživelo poraz je upal s Cankarjem: „Narod si bo pisal sodbo sam . . ." Ostalo je pri upanju . . .

Od svojih mladih let je bil Otmar vnet prosvetaš – skozi 35 let povojne dobe predsednik društva. Še danes živo spremlja narodno življenje, vestno obiskuje naše prireditve in vneto prebira slovenske knjige. Kličemo mu: „še na mnoga, zdrava leta!"

Pet let uspešnega pevskega zbora „Kralj Matjaž" v Libučah pri Pliberku

Prejšnjo soboto je moški pevski zbor „Kralj Matjaž" vabil na koncert k Schwarzlnu v Pliberk, kjer je obhajal svojo petletnico obstoja. Glasu „Kralja Matjaža" se je odzvalo veliko ljubiteljev lepe pesmi, tako da je bila dvorana premajhna, da bi lahko udobno sprejela poslušalce (gneča).

Moški pevski zbor „Kralj Matjaž", ki je v teku teh petih let imel že celo vrsto nastopov doma in drugod, sestavljajo predvsem domači pevci iz Libuč in bližnje okolice. Ob ustanovitvi si je zbor zadal nalogo, da v domačem kraju poživi prosvetno delo, kar mu je vsekakor tudi uspelo. Slovenska pesem je marsikateremu domačinu ponovno vlila pogum in samozavest. Čeprav ima zbor ime po legendi spečega kralja Matjaža v naši gori Peci, je pa ta primera vsaj v pogledu spanja popolnoma neprimerna, saj so se novi Matjaži zdramili že pred petimi leti in zelo aktivno oblikujejo prosvetno delo na obronkih Pece. Spanje kralja Matjaža je res že predolgo, zato se ljudstvo samo prebuja. Tajnik SPD „Edinost" v Pliberku Franc Kuežnik pa je v zvezi s tem prebujanjem recitiral odlomek Kajuhove pesmi kralju Matjažu: Matjaž sem jaz, Matjaž si ti, Matjaži smo vsi, kar nas je zatiranih ljudi!

V okviru programa je sodeloval tudi otroški zbor Mlada Podjuna, ki je s svojimi pesmimi na mah navdušil številne poslušalce. Zapeli so kot črički in nas vse prevzeli. Vračali smo se domov v prijetnem prepričanju, da imamo v teh mladih ljudeh garancijo, da bodo nadaljevali v tem smislu in da slovenska pesem ne bo prišla v pozabo, kakor tudi ne naša domača slovenska beseda, ki smo jo podedovali od naših prednikov.

Številne častne goste, med njimi generalnega konzula dipl. inž. Marka Kržišnika s soprogo, je pozdravil častni predsednik zbora dr. Matevž Grilc. Povezavo sporeda je imela Sonja Mandel.

Številnim gratulantom za petletnico uspešnega dela pevskega zbora Kralj Matjaž se pridružujemo z željo, da bi tudi v bodoče tako lepo in vneto prepeval med nami, v smislu ohranitve naše slovenske pesmi in besede.

Za petletno požrtvovalno delo v smislu negovanja pevske kulture so posamezni člani zbora iz rok tajnika Zveze kulturnih organizacij Slovenije Vladimirja Ravnikarja prejeli bronaste Gallusove značke.

S prireditvijo smo se vračali navdušeni v prepričanju, da je bil to res lep večer in da se je morda Matjaž za kratek trenutek le prebudil iz svojega stoletnega spanja.

ikej

RAZPIS

Osrednja slovenska organizacija razpisuje **službeno mesto sodelavca — sodelavke (fant ali dekle)** v tajništvu za organizacijsko delo. Delovna pogodba: po poskušni dobi — stalna služba. Plača po dogovoru. Nastop službe — takoj oz. čimprej. Pogoji: polnoletnost, znanje obeh deželnih jezikov — vsaj pogovorno (tudi narečje, srednješolska izobrazba ni pogoj), vozniški izpit zaželen. Lažje bo opravljal (opravljala) delo, če se je že udejstvoval (udejstvovala) v naših mladinskih, kulturnih, političnih ali gospodarskih organizacijah.

Prošnje na uredništvo pod oznako „KOROŠKA 1985".

Obmejno sodelovanje

V zgornjesavskem kotu na območju Rateč je okrog 90 dvolastnikov, ki upravljajo okrog 1400 ha zemlje (predvsem pašnike) na območju Belopeških jezer v sosednji Italiji. Ta način gospodarjenja med obema deželama se odvija brez vsakršnih komplikacij že več desetletij. Ratečani so pridobili to pravico že za časa avstrijske monarhije.

Pred nedavnim je bila na teh pašnikih delovna akcija, v okviru katere so sodelovali buldožerji in kmetje iz Rateč. Šlo je za melioracijo pašniških možnosti, podobno kot letos poleti, ko so koroški kmetje skupno z gorenjskimi na državni meji na Rožci gradili plot. Oba primera sta svojevrsten način dobrososedskega sodelovanja ob tromeji treh dežel.

Ratečani pasejo v Italiji okoli 50 glav živine, za katero že 14 let skrbi pastir iz Jugoslavije. Med pašno sezono živi v Italiji in skrbi za živino. Njegov dom je planinska koča, na kateri je napis „Rateška koča". Kuha si sam in če mu zmanjka hrane „stopi" v Rateče in si napolni nahrbtnik in se spet vrne nazaj med svoje varovance pod Mangartom. Pastirja radi obiskujejo turisti, s katerimi se rad pogovarja in jih seznanja s posebnostmi tamkajšnjega idiličnega kraja. On pa ne skrbi samo za red pri živini, ampak tudi za ohranitev čistega okolja. Tu je zelo dosleden in opozarja turiste, da ne onesnažujejo okolje jezer, ki predstavljajo naravni park. Deželna uprava, ki je odprla ta park, mu je zelo hvaležna, ker je dobila z njim najboljšega varuha.

PRIREDITVE

Javno strokovno zasedanje na celovški univerzi:

Skupna šola — skupno življenje

Torek 11. decembra 1984

15.00 Diskusija (soba z-129)
Prispevek družbenih ved h koroški narodnostni problematiki. Naloga univerze pri reševanju socialnih problemov.

19.30 **Referat (predavalnica 2)**
Karin Jampert in Anne Zehnbauer: Socialna integracija brez skupne šole?

Sreda 12. decembra 1984

15.00 **Diskusija** (soba z-129)
O problematiki večjezičnosti in identitete.

19.30 **Podijska diskusija** (predavalnica 2)
Kulturna mnogovrstnost, državna politika izobrazbe in etnično uveljavljanje. Izkušnje iz drugih dežel.

Četrtek 13. decembra 1984

15.00 **Diskusija** (soba z-129)
Didaktično delo v dvojezični šoli

19.30 **Referat** (predavalnica 2)
Frank Olaf Radtke: Interkulturno učenje — realiteta ali utopija?

Sodelujejo: Gero Fischer (Dunaj), Friedl Grünberg (Dunaj), Atiye Günak (Dunaj), Karin Jampert (München), Marko Mariani (Bozen), Erik Prunč (Gradec), Frank Olaf Radtke (Bielefeld), Anton Schellander (Celovec), Chaschper Pult (Chur - Švica), Tomaž Ogris (Celovec), učitelji in učiteljice dvojezičnih šol na Koroškem ter sodelavci celovške univerze.

ŠENTPETER NA VAŠINJAH

ADVENTNI KONCERT

v nedeljo 9. 12. 1984 ob 14.30 uri v farni cerkvi.
Prireditelj: Katoliška prosveta.

Igralska skupina SPD „Dobrač" na Brnci bo v soboto 8. 12. 1984 ob 19.30 uri nastopila z igro „Sveti plamen" v kinodvorani v Kranjski gori.

CELOVEC

KONCERTA SVETLANE MAKAROVIČ

- v petek 14. 12. 1984 ob 16. uri „PESMICE IZ MAČJE PREJE"
- v petek 14. 12. 1984 ob 19.30 uri „NOČNI ŠANSON"

Obe prireditvi sta v Modestovem domu, Dr.-Richard,Canaval-Str. 114
Prireditelj: Modestov dom in SKD v Celovcu.

PLIBERK

ADVENTNO SREČANJE

v nedeljo 9. 12. 1984 ob 15. uri v farni dvorani v Pliberku.

Nastopajo: Suški oktet, Globaški puobi, otroška skupina iz Žvabeka, mladinski zbor Podjuna, Katja Krainc, Gitka Opetnik (kitara) in farna mladina Pliberk.

Prireditelji: Katoliška mladina Pliberk - Žvabek - Suha - Vogrče

---

Menjava denarja

Stanje v četrtek 6. decembra 1984

Za 100 **dinarjev** dobite	9.00 šil.
Za 100 **dinarjev** plačate	11.00 šil.
Za 100 **lir** dobite	1.09 šil.
Za 100 **lir** plačate	1.18 šil.
Za 100 **mark** dobite	694.00 šil.
Za 100 **mark** plačate	710.30 šil.

BILČOVS

Slovensko prosvetno društvo „Bilka" v Bilčovsu sporoča, da je JEZIKOVNI TEČAJ ZA SLOVENŠČINO vsako sredo od 18.30 do 20. ure v ljudski šoli v Bilčovsu.

SELE

MIKLAVŽEVANJE

v nedeljo 9. 12. 1984 ob 14. uri v farni dvorani v Selah.
Prireditelj: KPD „Planina" v Selah.

LOČE

MIKLAVŽEVANJE

v petek 7. 12. 1984 ob 19. uri pri Pušniku.
Sodelujejo: tamburaški ansambel, otroški pevski zbor in šolarji z recitacijami.
Prired.: SPD „Jepa-Baško jezero".

DOBRLA VAS

OBČNI ZBOR SPD „SRCE"
v Dobrli vasi

v nedeljo 16. 12. 1984 v kulturnem domu v Dobrli vasi.

CELOVEC

KEL obvešča Celovčane, da Alternativna lista vabi na pogovor za občinske volitve v Celovcu, ki bo v soboto 8. 12. 1984 ob 10. uri v gostilni Müller v Šentrupertu/Celovec.

ŽELEZNA KAPLA

ADVENTNO PETJE
cerkvenih zborov
dekanije Dobrla vas

v nedeljo 16. 12. 1984 ob 14. uri v farni cerkvi. Nato adventno srečanje s škofom Egonom Kapellarijem.

Kuratorij za Glasbeno šolo na Koroškem sporoča:

Uradne ure Glasbene šole so vsako sredo od 17. do 19. ure v prostorih Slovenske prosvetne zveze.

V tem času se lahko obrnete v vseh administrativnih zadevah na tov. Jozijo Mečino, Gasometergasse 10, (tel.: 0 42 22 (32 5 94) v Celovcu. V nujnih zadevah lahko pokličete tudi štev. 0 42 28 (23 65).

PLIBERK

SPZ, KKZ, SPD „Edinost" Pliberk in MPZ „Podjuna" Pliberk vabijo na

KONCERT

v soboto 15. 12. 1984 ob 19.30 uri v dvorani Schwarzl.
Nastopa 90-članski MePZ APZ „Boris Krajgar" iz Maribora. Dirigent: Stane Jurgec. Zbor je že nastopal v Angliji, na Nizozemskem, na Češkoslovaškem, v Italiji in v Avstriji. Bil je deležen številnih mednarodnih priznanj in šteje med najboljše zbore v Sloveniji.

DOM V TINJAH

OTVORITEV RAZSTAVE

del. dipl. inž. arh. Janeza Oswalda
v petek 14. 12. 1984 ob 19.30 uri.

Nato bo literarni večer — „Adventno razmišljanje ob tekstih slovenskih književnikov" s 6.b in 8.b razredom slovenske gimnazije v Celovcu. Glasbeni okvir: Lucija Feinig (flavta) in Andreja Močnik (klavir).

ADVENTNO SREČANJE

v nedeljo 16. 12. 1984 ob 14. uri.
Udeleženci iz Roža naj se prijavijo pri Katoliški mladini ali pri župnikih zaradi prevoza.

CELOVEC

Osrednja gledališka predstava

STRIČEK VANJA

v soboto 8. 12. 1984 ob 14.30 uri v Mestnem gledališču v Celovcu.
Režija: Miran Herzog
Gostuje Slovensko ljudsko gledališče iz Celja.
Prireditelj: Kršč. kulturna zveza.

SMUČARSKI TEČAJ Slovenske športne zveze bo od 8. do 15. februarja 1985 v olimpijskem Sarajevu.
Srečanje tečajnikov — Vabimo udeležence smučarskih tečajev Slovenske športne zveze na prijateljsko srečanje v petek 14. 12. 1984, ob 19. uri v Mladinskem domu, Mikschallee 4, Celovec.

Prodamo hišo s 1700 m² zemljišča v Borovljah za ceno 1,100.000 šilingov.
Interenstl naj se javijo na Posojilnici Borovlje (nabolje pismeno).

OBČINSKE VOLITVE 1985
VOLILNA PRAVICA

Klub slovenskih občinskih odbornikov opozarja, da 31. decembra 1984 poteče rok za volilno pravico pri občinskih volitvah. Volilno pravico bo 17. marca imel vsak, ki je do tega dne izpolnil 19. leto in ima glavno bivališče (Hauptwohnsitz) v dotični občini.

Prosimo vse, da se prepričajo, ali imajo volilno pravico. Vsak ima pravico za vpogled v volilni seznam, ki leži na občini ter ga imajo tudi slovenski občinski odborniki. Če so koga pomotoma izpustili, ima pravico za priziv, rok bomo javili posebej. Vse informacije lahko dobite tudi pri Klubu slovenskih občinskih odbornikov, Viktringer Ring 26, 9020 Celovec, telefon (0 42 22) 51 15 53

Joško Kežar nas je prezgodaj zapustil

Prejšnjo sredo popoldne smo se na beljaškem centralnem pokopališču za vedno poslovili od nekdanjega borca, tajnika Zveze koroških partizanov, Joškota Kežarja iz Beljaka. Mnogo premlad, star komaj 57 let, ga je neizprosna smrt iztrgala iz naše srede in povzročila družini, sorodnikom in vsem, ki so ga poznali, globoko žalost, katero bodo le težko preboleli. Pokojnikova življenjska pot ni bila z rožicami postlana. Že kot otrok, bil je sin znane zavedne Lekševe domačije na Horcah pri Šentvidu v Podjuni, je moral pridno delati na domačem domu. Ker pa je bil v šoli zelo priden, so mu starši dovolili, da je lahko obiskoval šentpavelsko gimnazijo. V nacističnem času je moral v nemško vojsko k protiletalski obrambi v Beljak. Tam pa ni bil dolgo, kajti odločil se je, da se bo boril za svoj narod, ne pa proti njemu in tako se je julija 1944 priključil partizanski vojski, star komaj 17 let. V zimi od 1944 na 1945 je bil za partizanskega učitelja na osvobojenem ozemlju v Črnomlju. Po vojni je maturiral v Šentpavlu, nato pa šel v Ljubljano na pedagoško fakulteto. Po končanem študiju je dobil službo profesorja na gimnaziji na Ravnah na Koroškem. Leta 1957 je prišel v Celovec in kot revizor deloval pri Zvezi slovenskih zadrug do predčasne upokojitve zaradi bolezni, ki si jo je nakopal med vojno. Od svojega prihoda na Koroško je bil Joško aktiven član Zveze koroških partizanov, od leta 1980 naprej pa požrtvovalen tajnik. Kljub dolgi in težki bolezni je svojo odgovorno tajniško funkcijo izvrševal z občudovanja vrednim idealizmom. Še ko je bil v bolnici kratko pred smrtjo je govoril o problemih organizacije in njenem delu.

Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc je med drugim ob odprtem grobu naglasil, da ni samo Zveza koroških partizanov zgubila svojega najboljšega sodelavca, marveč celotna slovenska narodna skupnost na Koroškem. Njegov mirni značaj in njegova zadržanost nista prikazala na zunaj vseh njegovih vrlin in sposobnosti v prizadevanju za dobrobit našega ljudstva in to ne samo na borčevskem, temveč tudi na zadružnem in finančno svetovalnem področju.

Pokojnega Joškota pa se spominjamo tudi kot izredno aktivnega člana Zveze slovenske mladine. Bil je vedno pripravljen pomagati, kjer je bila sila in tako se je tudi pred 30 leti udeležil mednarodne mladinske delovne akcije (zastopane koroške mladinske organizacije, med njimi ZSM in Zveza mladine Slovenije) v Heiligenblutu, kjer so snežni plazovi porušili del tega turističnega kraja. Za Joškota Kežarja lahko upravičeno rečmo, da se je vedno razdajal za druge.

Od pokojnega so se poleg svojcev in sorodnikov udeležili pogreba tudi številni pogrebci iz pokojnikovega rojstnega kraja in okolice ter nekdanji soborci iz Koroške in Slovenije.

Ob odprtem grobu sta se od pokojnika poslovila predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc, ki je orisal pokojnikovo življenjsko pot in se mu zahvalil za vso njegovo plemenito prizadevnost v dobrobit naše narodne skupnosti ter predsednik Slovenskega šolskega društva in osebni prijatelj dipl. inž. Franci Einspieler. Le-ta mu je med drugim izrekel zahvalo za vso pomoč iz finančno-tehničnega in pedagoškega področja Slovenskemu šolskemu društvu. Od Joškota Kežarja pa so se poslovili tudi pevci iz njegovega rojstnega kraja in mu tako izkazali poslednjo čast. Vsi, ki so ga poznali in z njim sodelovali na vseh mogočih področjih bomo tega skromnega in iskrenega moža ohranili v nepozabnem spominu. Njegov lik nam bo ostal večno živ. Svoj poslovilni govor je predsednik ZKP zaključil z ugotovitvijo, da je Joško neizmerno ljubil domovino, zanjo živel in izgorel, v najtežjem času naše zgodovine slovenskega naroda pa se tudi zanjo boril.

Za prispevek v boju za osvoboditev narodov izpod fašističnega jarma sta mu Avstrija in Jugoslavija podelila priznanja, kot so to: častni znak za zasluge za osvoboditev Avstrije, Orden 4. julija, Orden za zasluge za narod in znak koroškega partizanstva.

Ženi, sinu z družino in sorodnikom ob težki izgubi izrekamo naše globoko sožalje. Naj mu bo zemlja lahka.

Občni zbor društva „Naš otrok“

Prejšnjo sredo je imelo društvo „Naš otrok“ v Celovcu, ki vodi in vzdržuje tudi istoimenski dvojezičen vrtec, svoj drugi redni občni zbor po ustanovitvi leta 1977.

Predsednica društva, Marija Šikoronja, je članom, oziroma staršem prikazala prizadevanja in delovne uspehe društvenega odbora v zadnjih treh letih. Cilj društva je vedno bil, da ustvari kar se da najboljše pogoje za vzgojno delo v vrtcu. Letošnjo jesen je bil vgrajen v eni izmed skupinskih sob lesen podij v obliki etaže, v veselje otrok in vzgojiteljic. Letos je prišlo tudi do zamenjave na voditeljskem mestu. Prejšnjo voditeljico Marijo Moser je nasledila Irena Brežjak, ki ii je s primernim pristopom kar hitro uspelo dobiti zaupanje otrok in staršev.

Poleg skrbi za vrtec s 35-člansko skupino se društvo prizadeva tudi za druge vzgojnoizobraževalne dejavnosti. Tako vodi Lenčka Kupper v okviru vrtca, oz. društva že četrto leto otroški zborček, ki je že večkrat nastopal na raznih kulturnih prireditvah. Med 25 in 30 otrok letno obiskuje enkrat tedensko slovenski pouk, ki ga vodita učiteljica Rezika Iskra in Danilo Prušnik. Ta možnost jezikovnega pouka je še posebno važna, ker na celovških ljudskih šolah ne poučujejo slovenščine. V poletnih mesecih omogoča društvo vzgojiteljicam hospitiranje v otroških vrtcih v Ljubljani. Društvo pa se tudi drugače prizadeva za plodne stike s kulturnimi in izobraževalnimi ustanovami. Vsako leto se kar vrstijo delegacije, ki prihajajo na obisk in ogled vrtca.

Svoje poročilo je predsednica društva zaključila z besedami zahvale vsem, ki se trudijo za uspešno delo v prid otrok, ali to delo finančno in strokovno podpirajo.

Iz poročila blagajničarke Magde Wedenig je bilo razvidno, da prispevki staršev krijejo le dobro četrtino izdatkov, občni zbor je zato sklenil letno povišanje prispevkov na podlagi indeksa. Javne subvencije predstavljajo le 12 % potrebnih sredstev. Brez velikih podpor slovenskih organizacij, torej tudi v prihodnje ne bo šlo.

Dvorni svetnik dr. Pavel Apovnik je poročal o nadaljevanju znanstvenega projekta o dvojezični vzgoji, s katerim je začel dr. Saxer s sodelavci leta 1980. Po znanstveni obdelavi podatkov o jezikovnih navadah otrok, ki obiskujejo dvojezične vrtce, proučuje zdaj posebna skupina ustrezno literaturo, iz katere želi izluščiti izsledke in navodila za prakso. V raziskovalno dejavnost je povezano tudi delo dr. Rožice Pušnik, ki se še posebej briga za jezikovno stran vzgoje v vrtcu.

Voditeljica vrtca Irena Brežjak je opozorila, da določen del otrok ne zna, oz. le malo zna slovensko. O takih in drugih vzgojnih zadevah se pogovarjajo vzgojiteljice s starši na rednih mesečnih sestankih. To sodelovanje med vzgojitelicami in starši so udeleženci občnega zbora še posebno pohvalili.

Po razpravi o poročilih odbornikov je občni zbor izvolil nove društvene organe. Večina članov prejšnjega upravnega odbora je bila ponovno izvoljena v upravni odbor: Marija Šikoronja (predsednica), Rezika Iskra (podpredsednica), mag. Janko Merkač (tajnik), Magda Wedenig (blagajničarka) in kot odborniki: dr. Rožica Pušnik, dr. Pavel Apovnik, Franc Wedenig in na novo Marica Hartmann in Janko Woschitz. Soglasno so bili izvoljeni v nadzorni odbor: Jože Wakounig, Zalka Breitfuß-Inzko in Sonja Vauti ter v razsodišče: Tilka Loibnegger in Matjaž Urank.

Pripravljalni odbor
KOROŠKIH KULTURNIH DNI
Dia-predavanje
GORE POD POLNOČNIM SONCEM
v petek 14. 12. 1984 ob 19.30 uri v društveni sobi nad Posojilnico Šentjakob
v soboto 15. 12. 1984 ob 19.30 uri v hotelu Obir v Železni Kapli..
Predavatelj: Janez Bizjak, vodja prve slovenske alpinistične odprave na Grenlandijo.
Prireditelji: Slov. planinsko društvo Celovec in krajevni prosvetni društvi „Rož“ in „Zarja“.

Z A H V A L A

26. novembra 1984 je ugasnilo življenje mojemu dragemu možu, očetu in staremu očetu

Jošku Kežarju

Tiho in spoštljivo smo se poslovili od njega 28. novembra 1984. Najtopleje se zahvaljujemo vsem, ki ste nam ob tej hudi preizkušnji stali ob strani, sočustvovali z nami, nas z besedami in dejanji tolažili.

Posebno zahvalo izrekamo pevcem Danice za otožne pesmi ob odprtem grobu, predsedniku Zveze koroških partizanov tov. Janezu Wutte-Lucu in predsedniku Slovenskega šolskega društva tov. dipl. inž. Franciju Einspielerju za poslovilne besede ter vsem sorodnikom, prijateljem, znancem, delegacijam borčevskih organizacij ter bivšim koroškim partizanom z obeh strani meje, za cvetje in spremstvo na njegovi zadnji poti.

žalujoča žena Beti in sin Jože z družino

Z A H V A L A

Sorodnikom, znancem, prijateljem in dobrotnikom se zahvaljujemo, da so v tako velikem številu spremili našega rajnega ateja k zadnjemu počitku.

Zahvala velja vsem pevcem, ki so slovo našega očeta olepšali. Vsem, ki ste nam ob težki bolezni našega očeta stali ob strani, prisrčen „Bog Ionaj“. Zahvaljujemo se častiti duhovščini za lepo opravljene obrede. Zahvala velja tudi sosedom-pogrebcdem, marijini legiji in govornikom ki so orisali značaj in delovanje našega umrlega očeta.

Številne darove smo namenili namesto za vence za cerkev v Nonči vasi in potrebe kulturnih društev.

PUKVOVA DRUŽINA

JANKO MESSNER

Koliko znamo še slovensko?

Jezikovni pogovori v Radiu Celovec

40

— Izravnava ali poravnava? Kaj praviš?

Eden naših tednikov pravi 11. 5. 83: "Podjetje Stefitz je zaprosilo za 'izravnavo'." To je dobeseden prevod nemške besede Ausgleich, slovenska knjižna raba pa ima v tem pomenu p o r a v n a v a .

Isti tednik pravi 17. 11. 83: 'Dober menežment graditeljice potrjuje to, da so stroški gradnje nižji od deželnih tarif.' Popolnoma nepotrebna tujka 'menežment', povsem zadostuje d o b r o v o d s t v o ali pa d o b r o g o s p o d a r j e n j e , kar je bilo pač mišljeno. In zakaj 'gradnja' in ne z i d a v a , kakor je lepo slovensko. Osupljivo, kako se je 'gradnja' zanesla tudi med nas Korošce. Seveda je včasih potrebna, ko govorimo o cestah ipd., hiše pa še zmeraj z i d a m o , torej z i d a v a . Po celovškem radiu sem slišal v neki oddaji: 'so veliko doprinesli h gradnji' — poleg 'gradnje' še napačen izraz 'doprinesli' namesto p r i s p e v a l i .

Glavni urednik enega naših tednikov je za naslov svojemu komentarju zapisal " 'Počaj' malo pa pomisli!" in se je očitno zdel sam sebi originalen, saj sredi teksta nekje zapiše tudi "... da bi pustili mislim, da 'ugrejo' tja, kamor se jim zljubi ..."

Obliki 'počaj' in 'ugrem' sta koroški narečni posebnosti za p o č a k a j in u i d e m . 'Ugrem' je omejen na razmeroma majhen koroški prostor. Pa četudi bi bila oblika razširjena po vseh koroških dolinah, je zdaj ne bi smeli več uvajati v knjižno slovenščino in povzročati zmedo pri naših dijakih. Čas integriranja koroških narečnih oblik v slovenski knjižni jezik je že davno mimo (Gutsman). Za narečno rabo, za literaturo v dialektih pa za ljudski kabaret ipd. je oblika kajpada častita starina. Tudi 'počaj' je v ljudski pesmi z dahom prijazne domačnosti ('le počaj na me ...'), nedopustno pa je vpeljevanje takšnih oblik v knjižni jezik.

Nekemu drugemu komentatorju se je zapisala prav neprijetna žalitev slovenskih šolskih sester v Narodni šoli v Št. Petru (nam. Šempetru!): Preberi tole: „To so naše šolske sestre, ki z enako nesebičnostjo in 'skromno delavnostjo' opravljajo tako važno delo za našo mladino ..."

— No, se ti je že posvetilo? — Še ne, trenutek ...

— Jasno, da je mislil na njihovo d e l a v n o s t i n s k r o m n o s t , ne pa tako, da so skromno delavne, saj bi to vendar pomenilo, da se jim ne ljubi prav delati. Lahko bi bil vpregel pridevnike ali prislove in se s tem lepo ognil takšnemu spodrsljaju: Naše šolske sestre so nesebične, skromne in delavne. Takšne opravljajo ... Naše nesebične, skromne in delavne sestre opravljajo ...

Zdaj pa še o teh 'šentih' zakramenskih:

Neki naši pisarji — spak jih šentaj — ne znajo pa ne znajo zapisati naših krajevnih imen po veljavnem Slovenskem pravopisu. Kar naprej ti pišejo Št. Jakob, Št. Peter, Št. Ilj, Št. Rupert — namesto Š e n t j a k o b , Š e m p e t e r , Š e n t i l j , Š e n t r u p e r t itn. Samo enkrat je naša "Nedelja" prav zapisala "Nočno romanje na Šentaleno (29/1983)" in pri tem nič ni zardela, saj bi drugače zapisala: k Šentaleni, ne pa nanjo! (Pri nas doma hodimo **h** Katarini pri Šmihelu!) Le zakaj se nekateri (verniki?) tako bojijo tega šenta, če se ga pa naši predniki niso bali? Njim se je zdel župnikov skrivnostni, latinsko vsemogočni 'sanctus' vsaj tako nevarno nerazumljiv kakor zlodej v peklu, ki pa ga je tudi bog ustvaril.

Kot titulica pred svetniškimi patroni torej (med vernim kmečkim prebivalstvom širom po ljubi slovenski domovini) nikakor ni žaljiva, kaj šele bogoskrunska, zato mi takšen ekstravaganten koroški pravopis nikakor ne gre v glavo. Očitno bi neki med nami radi zavrteli cerkvenopolitično kolo nazaj v srednji vek, Fran Ramovš in drugi veliki slavisti pa se jim fučkajo po geslu „mi smo mi smo pri Dravci doma — za nas Slovenski pravopis ne velja.“ Vprašam jih, zakaj pa potem pišejo Šmarjeta in Šmihel in ne Št. Marjeta, Št. Mihael? Dr. Franc Sušnik je zapisoval zmeraj ljudsko obliko Š e n p a l , v Š e n p a l u v Laboški dolini, nikoli v Št. Pavlu!

Kaj bo z maturanti Gimnazije za Slovence, če nazadnje še svojega rojstnega kraja ne bojo znali pravilno zapisati? Vprašanje naslavljam na slovenske profesorje, ki pišejo v NT in Nedelji in še kje drugje. Ne bodimo vendar tako zašentani, saj je tudi "Št." še zmeraj šent, pa ga šenta obračaj in krajšaj, kakor hočeš. Če bi hoteli posnemati nemški St. Jakob, bi morali zapisovati odslej Sv. Jakob, prebivalce pa bi potem zmerjali: Sveti Jakobčani! Mislim, da bi nam to zamerili, medtem ko se z nazivom Šentjakobčani nikakor ne čutijo ozmerjane. Kaj pa šentjanževec, moji katoliški domoljubi? Bodite vendar dosledni pa ga kupujte in pijte vendar kot št. janževec! (Da bi vas šent pa to vaše šentflorjanstvo!)

KONEC

Narodnostni problemi v habsburški monarhiji

(Predelana verzija referata na mednarodnem mirovnem taboru na Srednjem vrhu v Sloveniji, od 1. do 4. 11. 1984)

Narodnostna vprašanja so tesno povezana z vprašanjem miru, nasilja in vojne. To je bil neposredni povod za razpravo o vprašanju narodnostnih manjšin v prostoru Alpe-Jadran na „Mednarodnem mirovnem zborovanju" začetek novembra 1984 na Srednjem Vrhu v Sloveniji. Uvodne besede za razpravo manjšinskega vprašanja na tem srečanju, ki se ga je udeležilo okoli 60 aktivistov iz 6 držav, je pripravil 65-letni Dunajčan Georg Breuer. Pričujoči ponatis je nekoliko predelana oblika njegovega predavanja, s katerim je osvetlil zgodovinska ozadja narodnostnega razvoja v srednji Evropi za časa Avstro-Ogrske monarhije.

Pripadniki malih narodov mnogokrat podajo podobno sliko stare avstrijske zgodovine. Zato je bilo tem bolj razveseljivo, da je na tem mirovnem srečanju (ki so ga pripravili delovna skupina za mirovno gibanje ZSM Slovenije, neodvisna mirovna iniciativa iz Avstrije ter koordinacija mirovnih skupin Furlanije-Julijske krajine) spregovoril tako kritično o zatiralski vlogi avstrijske nacije pripadnik tega večinskega naroda.

Udeleženci iz Italije, Jugoslavije, Madžarske, Avstrije. Nemčije in Švice so z zanimanjem sledili njegovemu prikazu, saj je dal temeljito zgodovinsko osnovo za razpravo o današnjih manjšinskih vprašanjih, ki so tudi posledica stoletnega zatiranja malih narodov v Srednji Evropi.

v. w.

Avstrija je stoletja vladala nad drugimi narodi. Ampak samo z zatiranjem se tako dolgega obstoja ogromne države ne more razložiti. Kakšne koristi so torej imeli narodi, ki so pripadali habsburški monarhiji? Prva je bila zaščita pred še mnogo bolj krutim zatiranjem Turkov. Druga, da je bila Avstrija v 17. in 18. stoletju po tedanjih merilih razmeroma moderna država z dobro upravo. Če obstajajo danes tako v Jugoslaviji kot v Italiji jasne razlike v razvitosti med severom in jugom, je to deloma povezano tudi s tem, da so se severni predeli kot deli habsburške monarhije gospodarsko, socialno in kulturno razvili prej in bolje kot pa južnejši deli obeh držav.

Razvijajoče se meščanstvo so v 17. in 18. stoletju Habsburžani podpirali. Tlačanstvo je bilo odpravljeno pod Jožefom II. še pred francosko revolucijo. Medtem ko so denimo v Prusij ostanki fevdalne odvisnosti obstajali do 1918, so bili v Avstriji kmetje osvobojeni že leta 1848. (To ne velja za Ogrsko vključno s Hrvaško, pač pa za Slovenijo.)

V 17. in 18. stoletju je bila politika Habsburžanov centralistična. Usmerjena je bila predvsem proti privilegijem lokalnega fevdalnega plemstva, pa tudi pravicam narodov. V 19. stoletju je bilo kroni predvsem do ohranitve države. Narode monarhije je poskušala izigrati drugega proti drugemu, vsem veliko obljubljati in tudi nekaj dati, s tem pa je prihajala tudi vedno bolj v nasprotje z nemško govorečim meščanstvom, predvsem v jezikovno mešanih predelih.

Narodnostni problemi 1848

V revolucionarnem letu 1848 je bil program levega krila nemškega meščanstva razbitje habsburške države, ustanovitev vsenemške republike, ki bi vključevala Avstrijo, in podpora težnjam za ustanovitev neodvisnih nacionalnih držav v Italiji, na Poljskem in na Madžarskem. Ravno v Avstriji to niso bile samo besede. Levomeščanski dunajski časopis „Constitution" je 8. aprila 1848 objavil uvodnik proti pošiljanju prostovoljcev, da bi zatrli revolucijo v Italiji.[1] Oktobra 1848 je bila na Dunaju vstaja proti nameri vlade, da na Madžarsko pošlje čete v boj proti revoluciji. Dunajčani so morali svojo solidarnost z ogrsko revolucijo plačati s krvjo.

Obstajala pa je tudi druga plat medalje. Vsenemška republika naj bi vključevala tudi jezikovno mešane predele, naseljene s Čehi in Slovenci, in to predstavo je podpirala tudi skrajna levica okoli Karla Marxa. V seriji člankov o nemški revoluciji, ki je izšla v letih 1851-52 v „New York Daily Tribune" pod imenom Karla Marxa, v resnici pa jo je spisal Friedrich Engels, je ostra kritika panslovanskega kongresa, ki je bil poleti 1848 v Pragi, potem pa piše:

„Češko s treh strani obdajajo popolnoma nemške dežele. Nemški element je v sami Češki zelo napredoval; celo v glavnem mestu Pragi sta glavna naroda približno enako močna; in povsod so kapital, trgovina, industrija in duhovna kultura v rokah Nemcev . . . Ampak kot se tolikokrat zgodi, je umirajoči češki narod — umirajoč po vseh zgodovinskih dejstvih zadnjih štiristo let — še enkrat napel svoje sile, da bi vrnil svojo prejšnjo življenjsko moč; poskus, ki je tudi neodvisno od vseh revolucionarnih preudarkov samo dokazal, da lahko Češka v prihodnje obstaja samo kot del Nemčije — pa čeprav bi del njenega prebivalstva nekaj stoletij še naprej govoril nemški jezik."[2]

S tem citatom seveda nočem dokazovati, da je bil Engels v resnici prikrit velikonemški reakcionar. Pokaže naj samo, kako težko je bilo v tistih časih celo za človeka s tako širokim obzorjem, kot ga je imel Engels, spoznati življenjsko moč in napredno jedro češkega nacionalnega gibanja.[3]

Prav tako, kot nemški revolucionarji niso imeli razumevanja za nacionalna stremljenja Čehov in Slovencev, so madžarski revolucionarji odklanjali vse nacionalne zahteve Hrvatov, katerih dežela je tedaj spadala k Ogrski. Ko je hrvaški ban Jelačič kmalu po marčni revoluciji 1848 prišel z nekaj tako ali tako prav skromnimi zahtevami k Kossuthu v Budimpešto, ga je ta osorno zavrnil in izjavil: „O teh vprašanjih lahko odloča samo meč." Tako so Čehe in Južne Slovane nemški in madžarski revolucionarji naravnost gnali v roke Habsburžanov. Oktobrsko vstajo na Dunaju so zatrle češke in hrvaške čete, ki so jih potem poslali tudi nad Madžare.

Georg Breuer, 65, znanstveni publicist na Dunaju (1100, Birnbaumg. 4/3, 02 22 / 67 42 053); sekretar avstrijskega Komiteja za velikonočni pohod v šestdesetih letih; sekretar avstrijskega Solidarnostnega komiteja za ČSSR; sodelavec Neodvisnih mirovnih iniciativ (UFI) Dunaj; eden od organizatorjev Delovne skupine za brezjedrsko in vojaško razredčeno cono okoli Avstrije.

Italija in Slovenija – skrajna primera

Narodnostni problem v habsburški monarhiji se torej pri natančnejšem opazovanju izkaže kot sveženj zelo različnih problemov, ki jih bom tu najprej prikazal na dveh skrajnih primerih: Italiji in Sloveniji.

V severni Italiji so bili Avstrijci tuji okupatorji, ki so izvajali tako rekoč kolonialno oblast. Višji uradniki, sodniki in častniki so bili praviloma nemško govoreči Avstrijci, ki so prišli za določen čas službovat v Italijo, niso pa bili tam doma. Zasedbene čete so izvirale iz drugih, ne italijansko govorečih delov monarhije. Plemstvo, meščanstvo in izobraženstvo pa so bili popolnoma italijanski. Nemška in italijanska jezikovna skupina sta bili jasno teritorialno razmejeni.

Položaj v Sloveniji je bil čisto drugačen, morda ga najbolje označuje naslednji verz velikega pesnika Franceta Prešerna: „Deutsch sprechen hier zu Lande / nur die Herrinnen und Herren, die befehlen, / slowenisch die, so von dem Dienerstande." (Da govori gospoda le, ki vlada, / po nemško, takšna je pri nas navada, / slovenski pa samo vsi nji služeči; prevod Otona Župančiča). To se ne nanaša na slovenska obrobna področja na Koroškem, ampak na položaj v osrednji slovenski deželi, v tedanji vojvodini Kranjski.

Podobno, kot Engels v zgoraj navedenem citatu opisuje za Češko,[4] je bilo tudi v slovenskih delih monarhije plemstvo veliko meščanstvo in izobraženstvo (z izjemo nižjih duhovnikov) nemško govoreče; in ti ljudje niso bili tuji okupatorji pač pa so izvirali iz ljudi ki so že stoletja živeli v deželi. Slovenščina je bila jezik malih kmetov in kmečkih delavcev tedaj dosti bolj številnega služabništva, delov malega meščanstva in neizkušenih delavcev — medtem ko so izučeni delavci in preddelavci nemško vsaj govorili. Meje med obema jezikovnima skupinama torej praviloma niso bile teritorialne, ampak predvsem socialne.

V Lombardiji je mladenič samoumevno lahko obiskoval visoko šolo, kjer je bil pouk v italijanščini. Na Češkem ali v slovenskih predelih se je moral najprej naučiti nemščine, ker višjih šol s poukom v deželnem jeziku ni bilo. Visokošolski pouk v češčini je bil v Pragi šele od 1882 naprej, v slovenščini v Ljubljani šele od 1919! Že načrt dunajske vlade, da bi na celjski gimnaziji vpeljali nekaj razredov s slovenskim učnim jezikom, je naletel na zagrizen odpor Nemcev in je postal predmet dolgotrajnega političnega boja.

Medtem ko v Italiji ni bilo omembe vrednega asimilacijskega pritiska, je moral „povzpetnik" v slovenskih predelih skoraj nujno postati „Nemec". Njegovi otroci ali vnuki so končno govorili samo še nemško. Po tej poti in tudi z mešanimi zakoni je na biološki ravni prihajalo do stalnega mešanja obeh etničnih skupin. Ampak na kulturni ravni so ostre meje med nemško govorečim zgornjim slojem in slovensko govorečimi spodnjimi sloji ostale.

Za Italijane je bil cilj „Risorgimenta" združitev vse Italije v neodvisni narodni državi. Za Čehe in Slovence je bil prvi cilj, etablirati se kot „priznan" narod in izgraditi lastno narodno izobraženstvo.

Ravno proti tej težnji se je nemško govoreče izobraženstvo v jezikovno mešanih deželah zagrizeno borilo. Z vsemi sredstvi je hotelo ohraniti svoj tradicionialni privilegirani položaj. Dejanska legla napadalnega velikonemštva v monarhiji so bile češke dežele in južni slovenski obrobni predeli. Po ustanovitvi nemškega cesarstva 1871 je prišel purdvsem iz teh predelov klic po priključitvi Avstrije k Nemčiji —, kajti v državi, v kateri bi imeli Nemci solidno večino, bi bilo v čeških in slovenskih predelih lažje ohraniti privilegirani položaj nemško govorečega prebivalstva.

Izmed drugih narodov habsburške monarhije so bili Poljaki in Madžari v podobnem položaju kot Italijani — vendar z bistvenim razločkom, da so bili sami sekundarni tlačitelji drugih narodnosti. V vzhodni Galiciji, ki je danes del Sovjetske zveze, sta bila deželno plemstvo in večina mestnega zgornjega sloja poljska, Ukrajinci pa so tvorili spodnje družbene sloje.[5] K deželam madžarske krone so tedaj spadali Slovaško (vključno s poznejšo karpatsko Ukrajino), Sedmograško in hrvatski predeli. Slovaki so bili v podobnem položaju kot Slovenci, Hrvatje pa so bil sicer zaostal, vendar pa „etabliran" narod z lastnim plemstvom, meščanstvom in nacionalnim izobraženstvom. Samo v mestih ob jadranski obali vključ.no s Trstom je bil pri meščanstvu deloma italijanski zgornji sloj.

Ta kratki oris sicer gotovo poenostavljajoče prikazuje izredno mnogoplastna razmerja v habsburški monarhiji; mislim pa, da bistvo stvari pravilno zajame.

Socialna demokracija in nacionalno vprašanje

Socialna demokracija je v habsburški monarhiji najprej nastala kot skupno gibanje delavcev vseh narodnosti, njeni najvidnejši voditelji (Victor Adler, Pernerstorfer in drugi) pa so izhajali z velikonemškega tabora. Dokler so v središču aktivnosti stala vprašanja kot boj za osemurni delavnik in za splošno volilno pravico, v stranki nacionalna vprašanja niso igrala velike vloge. Eden od preudarkov, zakaj je krona končno dala splošno volilno pravico, je bilo upanje, da se bo po vstopu socialnih demokratov v parlament, ki je bil do tedaj zaradi nacionalnih prepirov skoraj nesposoben za delo, bolj ukvarjal s socialnimi in drugimi in manj z nacionalnimi vprašanji.

Dejansko se je zgodilo ravno nasprotno: kakor hitro so socialni demokrati prišli v parlament in bili tako prisiljeni, da zavzamejo stališče k najrazličnejšim nacionalnim sporom, se je pokazalo, da se ne morejo zediniti za skupno politiko, ki bi bila sprejemljiva za predstavnike delavskega gibanja vseh narodnosti. Prvotno enotna avstrijska socialna demokracija je končno razpadla v šest nacionalnih socialdemokratskih strank, ki so pri številnih vprašanjih glasovale druga proti drugi in vsakih skupaj z meščanskimi strankami svoje narodnosti.[6]

Tako v habsburški monarhiji končno ni bilo več nobene politične sile, ki bi bila sposobna zadržati razpad cesarstva. Vendar tudi mirovne pogodbe iz 1919/20 niso prinesle rešitve, ampak so večinoma samo preložile probleme na novonastale države naslednice. Vrhu tega so se takrat ustvarili še novi konfliktni predmeti, kot npr. z italijansko aneksijo tedaj čisto nemških južnotirolskih področij. V številnih primerih se je izkazalo kot naravnost nemogoče, da bi določili „pravične" meje — ne samo zato, ker v jezikovno mešanih predelih pogosto ni jasnih etničnih mej, ampak tudi zato, ker bi nasprotovalo vsem zapovedim praktičnega razuma, da bi področje, ki predstavlja geografsko enoto, kot npr. Češka, razrezali vzdolž vprašljivih etničnih mej v dva dela, ki gospodarsko verjetno oba ne bi bila zmožna življenja.

Iz istega razloga je verjetno veliko koroških Slovencev pri plebiscitu leta 1920 glasovalo za Avstrijo, ker so vedeli, da je ozemlje severno od Karavank gospodarsko povezano s Koroško in ne s Slovenijo. Temu se je pridružilo tudi upravičeno pričakovanje, da bodo prav pripadniki slovensko govorečih spodnjih družbenih slojev v republiki Avstriji deležni sadov zelo napredne socialne zakonodaje in da bodo gmotno verjetno na boljšem kot v Jugoslaviji pod vodstvom gospodarsko in socialno zaostale Srbije, kjer so bili Slovenci vrhu tega spet manjšina. Da pa avstrijske politične stranke svojih obljub, ki so jih tako obilno dale Slovencem, pozneje niso izpolnile, je pa nekaj drugega.

Opombe:

1 *Teden dni pozneje je časopis objavil pesem „Lied eines Deserteurs" (Dezerterjeva pesem), ki se začenja z besedami: „Wir wollen es nicht haben, das freie welsche Land." (Nočemo je, svobodne Italije.)*

2 *Karl Marx: „Nemčija — revolucija in kontrarevolucija", konec 8. poglavja („Poljaki, Čehi in Nemci").*

3 *V Engelsovih poznih delih pogosto najdemo izjave kot: „Ko sva bila Marx in jaz mlada, sva domnevala to in to, med tem pa se je izkazalo . . ." Toliko bolj opazno je, da tega stališča o Čehih pozneje ni nikoli popravil.*

4 *Na Češkem je bil poleg tega med meščanstvom kot tudi med izobizobraženstvom močan element asimiliranih Židov, ki so govorili nemško in ki so se imeli za Nemce židovske vere.*

5 *Poleg tega je bila v vzhodni Galiciji močna neasimilirana manjšina, ki je govorila jidiš.*

6 *Ta tradicija se je ohranila tudi v medvojni Češkoslovaški, kjer sta obstajali neodvisno druga od druge nemška in češka socialnodemokratska stranka.*

Srečanje narodnih skupnosti iz prostora Alpe-Jadran

Na nedavnem srečanju narodnih skupnosti iz prostora Alpe-Jadran, ki je bilo v Rovinju, je o glavni temi letošnjega posveta „Dvojezičnost in narodnosti" govoril Ferenc Hajoš, predstavnik madžarske narodnosti iz SR Slovenije, ki kot sodnik na narodnostno mešanem območju Pomurja tako v teoriji kot v praksi do podrobnosti pozna problematiko. Njegova izvajanja, ki jih v celoti objavljamo, vsebujejo mnogo zanimivih ugotovitev tudi za naše razmere.

Uredništvo

FERENC HAJOŠ:

Dvojezičnost in narodnosti

Do dvojezičnosti — bilingvizma prihaja v raznih družbenih pogojih in razmerah. Med mnogimi možnimi oblikami dvojezičnosti se bomo omejili na individualno in institucionalno dvojezičnost.

Kadar pride do dvojezičnosti vsled socialnih razmer, v katerih posameznik odrašča — zlasti so to primeri otrok iz mešanih zakonov, ne glede na to, ali so ti zakoni sklenjeni na narodnostno mešanih območjih ali izven teh območij — lahko govorimo o individualni dvojezičnosti. Za to obliko dvojezičnosti je značilno, da do nje pride že v fazi odraščanja otroka v družinskem krogu, kadar se otrok spontano in vsaj približno v enakem razmerju nauči obeh jezikov. Do pridobitve znanja drugega jezika pa seveda lahko pride tudi izven družinskega kroga.

Institucionalna pa je dvojezičnost takrat, kadar enakopravnost obeh jezikov uživa formalno in dejansko priznanje. Ker bomo probleme in vprašanja dvojezičnosti obdelali iz vidika interesov narodnosti, se bomo seveda pretežno ukvarjali z institucionalno dvojezičnostjo. Že na samem začetku pa je treba poudariti, da brez določenih oblik individualne dvojezičnosti tudi institucionalna dvojezičnost ni možna.

Glede na dejstvo, v kateri dobi življenjskega razvoja je dvojezična oseba pridobila znanje drugega jezika, pa lahko določimo novo obliko dvojezičnosti in sicer imigracijsko dvojezičnost. Gre za primere naselitve enojezične osebe na narodnostno mešano območje ali za primere zdomcev na začasnem delu v tujini in podobne primere, ko se enojezična oseba zaradi preselitve iz ekonomskih ali drugih razlogov prilagodi potrebam in zahtevam novega jezikovnega okolja.

Seveda bi bilo možno našteti še vrsto oblik dvojezičnosti, do katerih pride iz ekonomskih, tehničnih ali drugih potreb, vendar se glede na interesno temo omejujemo na obliko teritorialne dvojezičnosti, ki je pogojena z dejstvom, da na določenem geografskem območju živita avtohtono dve narodnosti, ki vsaka govorita svoj jezik. Avtohtonost obeh narodnosti je nujno posebej poudariti, ker lahko vsled sodobnih migracijskih procesov nastane situacija naselitve večjega števila govorcev drugega jezika, pa zaradi odsotnosti zgodovinskih in kulturnih elementov in tradicij ni pogojev za nastanek dvojezičnosti, zlasti ne institucionalne dvojezičnosti.

Obravnavati želimo torej dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih, poseljenih z avtohtonimi pripadniki govorcev obeh jezikov, praviloma pripadnikov večinskega naroda in narodnosti oziroma manjšine ter družbene in s temi pogojene vse ostale odnose, ki ob pogojih dvojezičnosti nastajajo zlasti za pripadnike narodnosti. Ta vprašanja so namreč bistvenega pomena za obstoj in razvoj narodnosti.

Dvojezičnosti ni mogoče obravnavati izključno kot jezikovni — lingvistični pojav, ker je nujno tesno povezana, zlasti za narodnost, tudi z vprašanjem ohranitve narodnostne identitete. Znan je madžarski izrek: „Nyelveben el a nemzet" — „Narod živi v jeziku", ki se je oblikoval na podlagi zgodovinskih izkušenj. Tudi sodobne teorije priznavajo umestnost in natančnost tega jezika, ko ugotavljajo vzročno zvezo med jezikovno in etnično identifikacijo.

Za narodnost so določene oblike neinstitucionalne dvojezičnosti lahko usodne in pripeljejo do pospešenih asimilacijskih procesov. Kljub stališču nekaterih teoretikov, da tudi v pogojih diglosije narodnost lahko ohrani svojo identiteto, menimo, da to stališče ne more obveljati in da diglosija kot oblika dvojezičnosti samo za manjšino ogroža njeno jezikovno identiteto. Do diglosije prihaja v večnarodnostnih skupnostih, kjer dvojezičnost ni institucionalna. Dominantna vloga jezika večinskega naroda se je uveljavila v taki meri, da postane izključno sredstvo komuniciranja pri urejanju družbeno pomembnejših zadev in so pripadniki manjšine, v kolikor se želijo enakopravno vključiti v družbena dogajanja in slediti ekonomskemu razvoju, prisiljeni sprejeti in uporabljati jezik večine v vsem javnem in družbenem življenju. Lasten materin jezik, katerega družbeni status ni urejen, pa lahko uporabljajo le na neformalni ravni v medsebojnem zasebnem komuniciranju in v družinskem krogu.

Ob izrazitih procesih urbanizacije in industrializacije, ki so jim izpostavljena zlasti narodnostno mešana območja zaradi svojega praviloma obmejnega in vsled tega ekonomsko manj razvitega položaja, je v takih pogojih diglosije narodnost, ob prirodni želji posameznika, da pri gospodarskem razvoju in ekonomskem položaju ne zaostane za večinskim narodom, izpostavljena pritisku, da opušča rabo svojega lastnega materinega jezika. Opuščanje jezikovne identitete pa privede tudi do opuščanja narodnostne identitete.

Na narodnostno mešanem območju, kjer skupaj živita večinski narod in manjšina, alternativa ločene enojezičnosti večinskega naroda in manjšine ni sprejemljiva. Taka ločena enojezičnost v praksi tudi ni uresničljiva. Za manjšino bi jezikovna izolacija imela težke posledice ne samo na področju spremembe jezikovne in narodnostne identitete, temveč tudi na družbenem, gospodarskem in političnem področju. Prav iz tega razloga, to je odnosa podrejenosti in nadrejenosti na vseh omenjenih področjih, bi manjšina za urejanje svojih zadev na institucionalni ravni morala pridobiti znanje dominantnega jezika večinskega naroda. Nastal bi podoben položaj, kakor pri diglosiji s tem, da bi procesi spremembe jezikovne in naradnostne identitete vsled izolacije in posledično ekonomsko slabšega položaja bili še hitrejši.

Predpogoj institucionalne dvojezičnosti je pravno-normativna ureditev enakopravnosti obeh jezikov na narodnostno mešanem območju. V SR Sloveniji ustava v drugem odstavku 250. člena določa enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika s slovenskim jezikom na teh območjih. Ni pa dovolj enakopravnosti jezikov normirati le v ustavi, temveč je potrebno normiranje v predpisih, ki se nanašajo na vsa področja. Razprave o tem, ali naj zadevna določila vsebujejo zakon in predpise na posameznih področjih ali naj jih globalno vsebuje poseben zakon, niso pomembne, ker imajo le formalen pomen. Bolj pomembno je, da ima manjšina kot subjekt pri sprejemanju in odločanju o teh predpisih možnost vplivanja na te odločitve.

Vendar izključno z normativno ureditvijo, pa naj bo še tako popolna, institucionalne dvojezičnosti v praksi ni mogoče dosledno uveljaviti. Zoper dvojezičnost se tudi na narodnostno mešanih območjih v večji ali manjši meri, odvisno od družbenega ozračja, pojavljajo odpori zlasti s strani večinskega naroda. Ti odpori so lahko pogojeni z nacionalizmom, še pogosteje pa z oportunizmom, ki ga je najenostavnejše zlorabljati.

Zaradi tega je za uveljavljanje dvojezičnosti izrednega pomena dejavnost subjektivnih sil. Subjektivne sile tako večinskega naroda kot manjšine morajo v pogojih ustvarjanja dvojezičnosti opravljati kontinuirano dejavnost, ki ne sme biti površna in delna, temveč resna in poglobljena, temelječa na dosežkih znanosti. Ta dejavnost mora v narodnostno mešanih družbenih okoljih zagotoviti tako družbeno ozračje, v katerem lahko pride do spremembe družbenih odnosov, ki bodo omogočili manjšinam enakopravno integracijo v družbeno dogajanje in enakopravno vključevanje v mehanizem odločanja ob ohranitvi jezikovne in narodnostne identitete. Ob tem pa je ponovno treba poudariti, kako važna je normativna ureditev statusa jezika manjšine, ker tvorno vključevanje manjšine brez urejenega pravnega statusa jezika, kar je pogoj za družbeni status jezika, sploh ni mogoče.

Kadar so v pogojih institucionalne dvojezičnosti urejeni pravni statusi, subjektivne sile večine in manjšine pa se kontinuirano in poglobljeno zavzemajo za enakopravni družbeni status jezika manjšine, so izpolnjeni pogoji za dvosmerno dvojezičnost. Enosmerno dvojezičnost — dvojezičnost samo za manjšino — lahko enačimo z diglosijo, kjer se bo prej ali slej raba jezika manjšine omejila na komuniciranje na neinstitucionalni ravni. Bistvo dvosmerne dvojezičnosti je, da na narodnostno mešanem območju velja ne samo za manjšino, temveč tudi za pripadnike večinskega naroda. Tako je zagotovljena možnost uveljavitve dvojezičnosti v vseh okoljih in na vseh ravneh.

Ni mogoče mimo dejstva, da je jezik večinskega naroda tudi na narodnostno mešanem območju dominanten jezik. To dejstvo je pogojeno z okoliščno, da se v širši družbeni skupnosti, katere dejavnost je razširjena tudi na narodnostno mešano območje, uporablja izključno jezik večinskega naroda, pa tudi z zgodovinskimi in kulturnimi tradicijami.

(Dalje v prihodnji številki)

RADIO — TELEVIZIJA

AVSTRIJA 1

PETEK, 7. 12.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Ruščina — 10.00 Šolska TV — 10.30 „Čudoviti opičji svet" — 10.55 Svetovni pokal - super G za moške — 12.10 Inozemski magazin — 13.00 Poročila — 17.00 Poročila — 17.05 Za predšolske otroke — 17.30 Risanka (serija) — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Panoptikum — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Stari — 21.20 „Komične slike" — 22.05 Šport — 23.05 Poročila.

SOBOTA, 8. 12.: 10.25 Svetovni pokal - veleslalom za moške — 11.55 Svetovni pokal - veleslalom za moške — 14.15 Cesarski bal — 15.55 Jakob in Elizabeta — 16.00 Kačji princ — 16.20 Santana — 17.55 Helmi — 18.00 Dva krat sedem — 18.30 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.25 Govori msgr. Wilhelm Müller — 19.30 Yas v sliki in šport — 20.15 Igre in prominenca pri Joachimu Fuchsbergerju — 22.00 Šport — 23.00 Ameriška hit parada — 23.40 Poročila.

NEDELJA, 9. 12.: 9.55 Svetovni pokal - slalom za ženske — 11.00 Ura tiska — 12.00 Šport — 12.55 Svetovni pokal - slalom za ženske — 15.00 Smrkolinske zgodbe — 16.35 Tom in Jerry — 16.45 Toby in Tobias — 17.15 Alice v čudežni deželi — 17.40 Helmi — 17.45 Klub seniorjev — 18.30 Srečanje med živaljo in človekom — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.20 Adventni pogovori — 19.30 Čas v sliki in šport — 20.15 Merlin ali pusta dežela — 0.15 Poročila.

PONEDELJEK, 10. 12.: 9.00 Poročila — Za predšolske otroke — 9.25 TV kuhinja — 9.05 Svetovni pokal — veleslalom za moške — 11.00 Cesarski bal — 12.45 Poročila — 12.50 Svetovni pokal - veleslalom za moške — 17.00 Poročila — 17.05 Za predšolske otroke — 17.30 Mojster Eder in njegov Pumucki — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Svet v plesu — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Ponedeljski šport — 21.15 Legija pogubljencev — 22.50 Čas za branje — 22.55 Poročila.

TOREK, 11. 12.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Živalski raji — 9.50 Svetovni pokal — Slalom za moške v Kranjski gori — 11.00 Bolnica ob robu mesta — 11.55 Šolska TV — 12.20 Svetovni pokal — Slalom za moške v Kranjski gori — 13.10 Poročila — 17.00 Poročila — 17.05 Za predšolske otroke — 17.30 Tudi pošaliti se je treba — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 To je ostalo od dvoglavega orla — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 21.15 Čas v sliki — 21.45 Klub 2 in poročila.

SREDA, 12. 12.: 9.00 Poročila — 9.05 Tudi pošaliti se je treba — 9.30 Francoščina — 10.00 Šolska TV — 10.30 Smrkolinske zgodbe — 12.05 Florijan, prijatelj živali — 12.10 Poročila in ozadja — 13.00 Poročila — 17.00 Poročila — 17.05 Quirlijev balonček — 17.30 Čebelica Maja — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Policijska inspekcija — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes z novostmi iz Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Umre se samo dvakrat — 21.30 Slika od blizu — 22.15 Šport.

ČETRTEK, 13. 12.: 9.00 Poročila — 9.05 Za predšolske otroke — 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Umre se samo dvakrat — 11.25 Svetovni pokal — smuk za moške — 12.30 Klub seniorjev — 13.15 Poročila — 17.00 Poročila — 17.05 Za predšolske otroke — 17.30 Vagabund — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Prosim k mizi — 18.30 Mi — 19.00 Avstrija danes — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Scena Dunaj — 21.08 „Slamnati vdovec" — 21.15 Dunajska velemestna komedija — 22.15 Aktualni knjižni magazin — 23.00 Poročila.

AVSTRIJA 2

PETEK, 7. 12.: 17.30 Računalniška družina — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Zasledovan od volkov — 19.15 Otroci pripovedujejo — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Dežela gora — 21.15 Čas v sliki — Politika v petek — 22.05 Omen — 23.50 Poročila.

SOBOTA, 8. 12.: 9.00 Portret Rudolfa Hausnerja — 9.45 Together Again — 14.30 Dva krat sedem — 15.00 Kmetove sanje — Franz Michael Felder — 16.00 Koncert za oko in uho — 17.00 Draga družina — 17.45 Kdo me hoče? — 18.00 Tedenski pregled — 18.25 Nogomet — 19.00 Trailer — 19.30 Čas v sliki — 19.45 Huj in pfuj sveta — 20.15 Dunajski klepet — 21.00 Žene okoli Jezusa — 22.00 Poročila — 22.05 Župnik Josef Moosburger odgovarja — 22.10 Slonova steza — 23.50 Čas branja — 23.55 Poročila.

NEDELJA, 9. 12.: 9.00 Dežela gora — 10.00 Faust — 15.00 Lovec in Eskimi na Aljaski — 16.15 To je najbolj tihi čas v letu — 17.00 Ni časa za počitek — 17.45 Rockline — 18.30 Brez nagobčnika — 19.30 Čas v sliki — 19.45 Primer za ljudskega odvetnika — 20.15 Kraj dejanja — 21.50 Poročila — 21.55 Budov nauk — 22.00 Dinastija - Denverski klan — 22.45 Sedem dni športa — 0.00 Poročila.

PONEDELJEK, 10. 12.: 16.15 Iz parlamenta — 17.30 Zakaj se ne razumemo? — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Zasledovan od volkov — 19.15 Otroci pripovedujejo — 19.30 Bolnica ob robu mesta — 21.15 Čas v sliki — 21.45 Šiling — 22.05 Kremenjaki — 23.45 Poročila.

TOREK, 11. 12.: 16.15 Iz parlamenta — 17.30 Orientacija — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Zasledovan od volkov — 19.15 Otroci pripovedujejo — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Dallas — 21.00 Svetovni pokal — slalom za moške v Kranjski gori — 21.15 Čas v sliki — 21.45 Klub 2 in poročila.

SREDA, 12. 12.: 16.15 Iz parlamenta — 17.30 Dežela in ljudje — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Zasledovan od volkov — 19.15 Otroci pripovedujejo — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Wagner — 21.20 Čas v sliki — 21.45 Kulturni žurnal — 22.30 Na mejah slikanja 23.15 Poročila.

ČETRTEK, 13. 12.: 16.15 Iz parlamenta — 17.30 Šolska TV — 18.00 Slike iz Avstrije — 18.30 Zaboj trikov — 19.00 Svetovni pokal — Smuk za ženske — 19.15 Otroci pripovedujejo — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Kaj sem jaz? — 21.08 Slamnati vdovec — 21.15 Čas v sliki — 21.45 Klub in poročila.

LJUBLJANA

PETEK, 7. 12.: 8.50 TV v šoli — 10.55 Val d'Isere: Svetovni pokal v smučanju - superveleslalom za moške — 16.10 Poročila — 16.20 Svetovni pokal v smučanju — Superveleslalom — 17.20 Jazz na ekranu — 17.55 Za mano, mulci — 18.25 Obzornik ljubljanskega območja — 18.40 Zdravilne vode — 19.10 Risanka — 19.24 TV in radio nocoj — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Včeraj za jutri — 20.40 Ne prezrite — 21.00 Da, gospod minister — 21.30 Dnevnik — 21.45 Maratonec.

SOBOTA, 8. 12.: 8.20 Poročila — 8.25 Ciciban, dober dan — 8.55 Pešec v avtu — 9.25 Bratovščina sinjega galeba — 9.50 Pisani svet — 10.25 Svetovni pokal v smučanju — Veleslalom za moške — 11.30 Čudeži narave — 11.55 Svetovni pokal v smučanju — Superveleslalom — ženske — 13.25 Svetovni pokal v smučanju — Veleslalom — Moški — 15.20 Poročila — 15.25 Včeraj za jutri — 16.00 Spoznano, neznano — 18.30 Čudeži narave — 19.20 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.30 Dnevnik — 20.00 Smejoči se policaj — 21.50 Zrcalo tedna — 22.10 30. Festival zabavne glasbe Zagreb 84 — 23.35 Poročila.

NEDELJA, 9. 12.: 8.20 Poročila — 8.25 Živ žav — 9.20 Za mano, mulci — 9.55 Elm: Svetovni pokal v smučanju — Slalom — ženske — 11.15 625, oddaja za stik z gledalci — 12.55 Elm: Svet. pokal v smučanju - slalom (ž), prenos 2. teka — 17.20 Osvajalec, amer. film — 20.00 Resnični obraz Anite Novak, TV nadaljevanka — 22.05 Poročila.

PONEDELJEK, 10. 12.: 9.50 Kranjska gora: SP v smučanju - veleslalom (m), prenos 1. teka — 15.55 SP v smučanju - veleslalom (m), posnetek — 17.50 Nega bolnika na domu, izobraževalna serija — 20.00 Kako se dan lepo začne, drama — 21.55 Dnevnik.

TOREK, 11. 12.: 12.20 Kranjska gora: SP v smučanju - slalom (m), prenos 2. teka — 16.15 SP v smučanju - slalom (m), posnetek — 18.25 Severnoprimorski obzornik — 20.00 Nekaj ljudi dobre volje, franc. nadaljevanka — 21.00 Aktualno — 22.00 Dnevnik.

SREDA, 12. 12.: 8.45 TV v šoli — 18.25 Gorenjski obzornik — 18.40 Mozaik kratkega filma: Provti toku, indijski film, Motorne dirke na ledu, franc. film — 20.00 Groznica, poljski film — 21.55 Dnevnik.

ČETRTEK, 13. 12.: 8.50 TV v šoli — 17.50 Mladost na stopnicah, madinska nadaljevanka — 18.25 Zasavski obzornik — 18.40 Delegatska tribuna — 19.20 Cik cak — 19.24 TV in radio nocoj — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Vreme — 20.00 Tednik — 21.05 Šogun, nadaljevanje in konec — 22.20 Dnevnik — 22.35 Iz svetovne klasike - G. Boccaccio-A. Vuga: Dekameron, O neapeljskem rubinu in O ženski zvestobi.

SLOVENSKI SPORED AVSTRIJSKEGA RADIA

vsak dan od 18.10 do 19.00

Ponedeljek: KONTAKT — v ospredju bo neposredni kontakt z ljudmi, diskusije v živo, servisne oddaje.
10. 12.: oddaja s Slovenskim prosvetnim društvom „Edinost" v Škofičah.

Torek: PARTNER — na vrsti so otroške, mladinske, ženske, magacinske oddaje.

Sreda: ALPE-JADRAN — oddaje o političnem, kulturnem, turističnem, športnem dogajanju v prostoru Alpe-Jadran.

Četrtek: ROŽ - PODJUNA - ZILA — v teh oddajah je v središču mali svet, v katerem živimo. Prosti sodelavci iz posameznih občin poročajo o dogodkih v posameznih občinah, društvih, o načrtih in skrbeh ljudi na podeželju.

Petek: ČAS, KI ŽIVI — poleg pomembnih slovenskih kulturnih dogodkov, bomo slišali slovenske koroške avtorje, literaturo in glasbo ter ORF-akademijo.

Sboota: POZDRAV IZ DALJAV — Voščila, ob koncu bo sledila duhovna misel, ki so jo oddajali doslej ob nedeljah zjutraj.

Nedelja: ZA DOBRO VOLJO — zabavne oddaje, kvizi, glasba po želji, mesečna hit-parada, oddaje v narečju itd.

SLOVENSKA LITERATURA V NEMŠKEM PREVODU

Prihodnji teden bo prvi avstrijski radijski program prinašal dnevno ob 14.00 v oddaji „Besedila" („Texte") odlomke iz slovenske literature v nemškem prevodu. Oddajo sta pripravila skupaj s koroškim študijem avstrijskega radia Janko Ferk in Wilhelm Heiliger (ki je besedila deloma tudi prevajal).

Ponedeljek, 10. 12.: 14.00 Odlomek iz romana „Listina" Edvarda Kocbeka. Bere: Arno Patscheider.

Torek, 11. 12.: 14.00 — „Resnica" Lojzeta Kovačiča. Bere Diethelm Bacher.

Sreda, 12. 12.: 14.00 — Odlomek iz romana „Vrnite se, sinovi" Mire Mihelič. Bere: Gudrun Velisek.

Četrtek, 13. 12.: 14.00 — Odlomek iz romana „Der verurteilte Kläger" Janka Ferka. Bere: Heino Fischer.

Petek, 14. 12.: 14.00 — „Poglavje o merjascih" iz romana „Zmote dijaka Tjaža" Florjana Lipuša. Bere: Elmar Gunsch.

Nov dvojezični vrtec v Celovcu

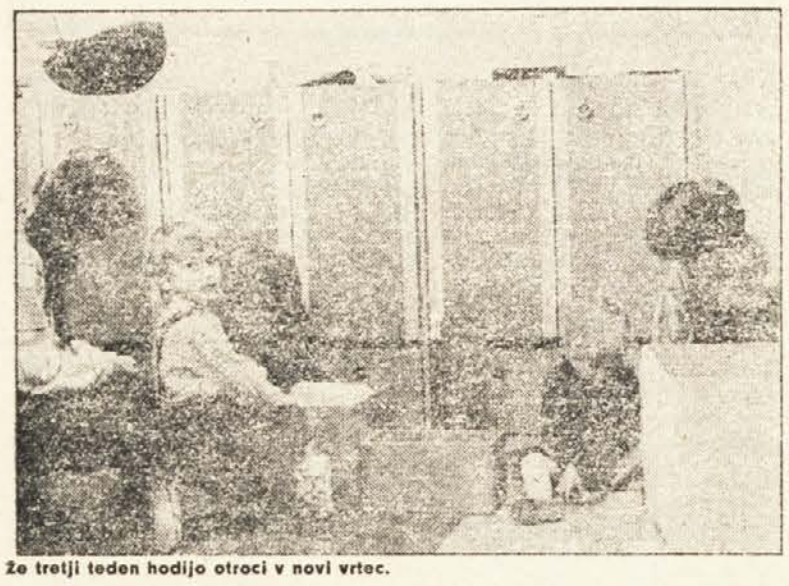

Že tretji teden hodijo otroci v novi vrtec.

Z novim dvojezičnim otroškim vrtcem, ki je priključen Mladinskemu domu Slovenskega šolskega društva v Celovcu, imamo koroški Slovenci, sicer skromno, a pomembno novo možnost vzgajati otroke v slovenskem materinem jeziku. Hkrati pa naj bo s tem vrtcem zaživela tudi dodatna „šola izkušenj" za skupno doraščanje slovensko- in nemškogovorečih otrok. V pripravljalni fazi se je Slovensko šolsko društvo posvetovalo s strokovnjaki celovške univerze, da bi ustvarili čim boljše pogoje za skupno vzgajanje otrok obeh narodnosti.

Novi vrtec je torej tudi projekt, kjer bodo opazovalli predvsem socialne komponente skupnega doraščanja otrok: medsebojne odnose, zapiranje pred drugim jezikom ali zanimanje zanj, ipd. Iz opazovanja teh neposrednih izkušenj pa bodo sestavili nove delovne programe za dvojezične vrtce.

Trenutno obiskuje že tretji teden 8 otrok iz vzhodnega dela Celovca in Radiš otroški vrtec v Mikschallee, vodi ga pa vrtnarica Helga Zdovc. Postopoma bo vrtec razširjen, v izgrajeni fazi naj bi vrtec obsegal okoli 25 otrok. (Prijave sprejema in informacije daje uprava Mladinskega doma SŠD, Mikschalle 4, 9020; tel.: 0 42 22 / 35 6 51).

Z vrtcem v Celovcu je Slovensko šolsko društvo napravilo že drugi korak na področju predšolske vzgoje, saj že uspešno deluje vrtec v Šentprimožu, kmalu pa bo sledil še tretji v Škofičah. S tem bo postalo za vsakega tudi jasno, da ima šolsko društvo svoje težišče delovanja na dvojezičnem področju izven Celovca! Dejstvo, da je v Celovcu nastal že drugi dvojezični vrtec pa dokumentira tudi naraslo povpraševanje v Celovcu samem, ter razgibanost Slovencev v koroškem glavnem mestu. Glede vzdrževanja je treba še opomniti, da so obratovalni stroški vrtca, ki je priključen Mladinskemu domu seveda znatno nižji kot pri kakem samostojnem vrtcu.

Ob robu:

Slovensko šolsko društ vo sporoča, da ima vsakdo priložnost podpreti delo SŠD v korist socialno šibkih, podpore sprejemajo na konto štev. 163881 pri Zvezi slov. zadrug (BLZ 39100).

PISMA BRALCEV:

Komite za stvarno razpravo, proti nepotrebni polemiki!

„Nadstrankarski komite za obrambo dvojezičnega šolstva na Koroškem" smo avgusta letos ustanovili z namenom, zavrniti napad na ostanke dvojezičnega šolstva na Koroškem. Za ta cilj smo skušali združiti ljudi iz vseh političnih taborov. To je na demonstraciji uspelo.

Ob robu demonstracije smo organizirali informacijska zborovanja in strokovne posvete, kjer smo se zavzeli za izboljšanje in izpopolnitev dvojezičnega pouka. Demonstracijo za ohranitev dvojezične šole smo od začetka pojmovali kot primerno sredstvo demokratičnega boja, hkrati pa se zavedamo, da je to le ena oblika boja za ta cilj. Udeležba na demonstraciji in njena politična ter narodnostna širina sta potrdili oceno komiteja: koroški Slovenci in širši koroški tabor nočeta prekrižanih rok gledati, kako se nasprotniki manjšine spravljajo nad dvojezično šolo. Protestirali smo proti „koroškemu apartheidu" in proti gnilim kompromisom, ki so bili vedno v škodo slovenske narodne skupnosti.

Informacijske mize v Celovcu in kulturni večer, ki sta ga priredili obe osrednji kulturni organizaciji in so ga pripravili sodelavci komiteja, naj bi zaokrožili politično manifestacijo. Umetniški spored naj bi pričeval o široki mednarodni podpori našemu boju (saj so sodelovali umetniki iz Gradiščanske, Koroške, Furlanije in Južne Tirolske). Tudi ta namen je bil dosežen, čeprav marsikaj ob najboljši volji ni steklo po načrtih in pričakovanjih. O tem smo v komiteju seveda samokritično razpravljali.

Kako naprej?

Nadstrankarski komite (v njem sodelujejo poleg znanstvenikov celovške univerze, še zastopniki Socialistične mladine, Komunistične stranke, Alternativne liste, slovenskih osrednjih organizacij in še drugi) se zdaj pripravlja na delo v novih političnih okoliščinah. Značilno je, da so stranke morale privoliti v stvarnejšo razpravo o dvojezični šoli, kar je tudi uspeh širokega gibanja v korist dvojezične šole. Nadaljevali bomo z informacijskim delom in se zavzeli za uresničitev reformnega šolskega koncepta, ki so ga izdelali na celovški univerzi.

Ker nam gre za nemoteno in široko sodelovanje v komiteju še naprej, menimo, da je stvarna razprava — kako naprej v boju za ohranitev in izboljšanje dvojezične šole — še kako potrebna. Zato pozdravljamo vsako konstruktivno kritiko, medtem ko nestvarna polemika lahko skupni stvari le škodi. Še posebej zavračamo vsak poskus, vnašati spore in nezaupanje iz svetovnonazorskih razlogov in tako drobiti naše sile.

Organizatorji demonstracije in kulturne prireditve so bili isti; oboje je bilo povezano v celoto in za oboje nosi odgovornost komite. Zaradi tega se ne strinjamo z naknadnimi poskusi, sicer pozitivno ovrednotiti demonstracijo, v isti sapi pa očrniti večerno kulturno prireditev. Takšne vrste „kritika" utegne resno ogrožati nadaljnjo široko in enotno nadstrankarsko sodelovanje v gibanju za ohranitev dvojezične šole. Neodgovorno je takšno ravnanje prav v trenutku, ko po vsej Avstriji in tudi v mednarodni javnosti raste razumevanje za pravice koroških Slovencev. Danes ničesar bolj ne potrebujemo, kakor enotnost v slovenskih in demokratičnih vrstah.

„Komite za obrambo dvojezičnega šolstva na Koroškem"

KULTURNO POROČILO IZ LINZA

„Trije Brechtovi večeri v duhu solidarnosti — na Dunaju, v Linzu in Mauthausnu"

Ob obletnici tako imenovanih „Heldengedenktage in der BRD" nastopajo Hanne Hiob in njeni gostje po celi Nemčiji in Avstriji. Nastopajo s posebno imenitnim programom pod naslovom „O Deutschland, bleiche Mutter". Tako tudi v nabito polni dvorani Delavske zbornice v nedeljo 25. novembra v Linzu.

Nastopajo pod sledečim geslom: „Ne žalujmo za padlimi v boju za Hitlerja, marveč za tistimi, ki so tedaj začeli premišljevati — in so jih zategadelj ubili in postrelili; za ljudmi torej, kot so Židi, inozemci, Cigani in homoseksualci. Poročali bomo o strujah, ki si želijo isti čas nazaj. In to jim bo tudi uspelo, ako jih mi ne bomo znali ustaviti".

V tem smislu je Hanne Hiob, hči Bertolda Brechta, zbrala „manjšine" za turnejo po Avstriji in Nemčiji. Med tekste svojega očeta je vtkala tekste Židov, Ciganov, homoseksualcev in socialno kritičnih pisateljev (Uwe Bolius, G. Schwarberg, H. Langbein, Janko Messner, Peter Turrini) in pesmi kantavtorjev (Reinhard Sellner, Kaczynski idr.). Nadalje so nastopali C. Hannes Meier (Žid, intendant gledališča „Komedijanti" na Dunaju); E. Geschonneck, soustanovitelj povojnega „Berliner Ensemble", ki nam je bolj znano pod imenom „Brechtovo gledališče" iz NDR; vojak in član DKP (Deutsche Kommunistische Parei) in pacifist v Nemčiji Alfons Lukas; nadalje Esther Bejarno, članica „Mädchenorchester in Auschwitz"; kantavtorja nemških Ciganov Igo Dechow in Rudko Kaczynski. Trije večeri v znamenju solidarnosti zaničevanih, teptanih, šibkih, še danes opljuvanih. — Pretresljivo in spodbudno hkrati.

Kako kratkovidni smo v nasprotju s tako akcijo koroški Slovenci po naši uspeli demonstraciji!! V 47. številki Našega tednika berem na drugi strani pod naslovom „O neki zlorabi", da se neki Slovenci razburjajo nad KPÖjevsko zlorabo te demonstracije. Več kot enourni koncert TPPZ je spadal „kam drugam, ne na tako prireditev. Ali nimamo svojih koroških ustvarjalcev, bolj primernih". Bolj primernih prav gotovo v smislu okostenelega konservativnega kroja. Seveda tudi ne pesmi zatiranih narodov. Seveda ne partizanske, delavske in revolucionarne pesmi, seveda tudi ne Internacionale.

Nadstrankarski kroj in sodelovanje komunistov v Nadstrankarskem komiteju za obrambo dvojezičnega šolstva nekatere še prav posebno moti. Samo, da ne bi prišlo v pozabo: Na Viktringer Ringu ste, dragi narodni voditelji in funkcionarji, še spali, ko so komunisti skupno s kladivarji in drugimi že razmišljali o tem, kako bi skovali nadstrankarsko organizacijo proti apartheidu v Avstriji. Torej o razdiraštvu ni ne duha ne sluha. Nasprotno!! Tudi že za demonstraciji 1973 in 1976 smo dolžni naši narodnopolitični levici priznanje za pomoč pri organiziranju in izvedbi naših nastopov v Celovu. Ne pozabimo tega!

Še nekaj me v kolumni Našega tednika moti. Dejstvo namreč, da solidarnost z Nikaragvo ni bila „na mestu". „Bodimo solidarni sami s seboj" pišete. Jasna ozkotirnost in slepota Našega tednika! Seveda ne solidarnost z drugimi zatiranimi narodi na svetu. Mar še vedno mislite, da je takšna solidarnost škodljiva?

Pomagajmo tej na mnogo krvi obsojeni državi, da se izmota iz gospodarskih težav. Samo tako bo lahko ohranila socialistično družbeno ureditev.

V solidarnosti je moč! Koroški Slovenci smo sami tako šibki, da ne smemo zapirati oči pred zatiranjem majhnih ljudstev na svetu. Resda, „preveč je na tehtnici". Mar tudi že naša solidarnost? Pri Našem tedniku že prav gotovo.

Koj tako naprej na Viktringer Ringu — v izolacijo, v narodni pogin, v veselje naših narodnih nasprotnikov.

V izolacijo, rezervate in geto nas porivata Haider in KHD. Mar tudi že Naš tednik?

Zato še enkrat: V solidarnosti je moč!! Ne razdirajmo naše solidarnosti, solidarnosti Brechta in njegovih tovarišev!

Vavti Franci, študent, Linz

V zvezi s kritiko demonstracije smo prejeli tudi anonimno pismo, ki ga seveda ne objavljamo. To ne odgovarja naši uredniški liniji.

Uredništvo

ŠPORTNI VESTNIK

Piše: JUSTIN POLANŠEK

NAMIZNI TENIS

Prvi prog namiznoteniškega tekmovanja v okviru koroškega prvenstva je končan. V zadnjem srečanju je SŠK „Obir" na tujem le uspel premagati moštvo Labot B tesno s 6:4 in se tako uvrstiti na predzadnje mesto. No, prvenstva še ni konec, saj sledi še celotni drugi krog (povratne tekme). Za SŠK „Obir" se je le-ta začel s katastrofalnim 0:10 porazom prot WSG Mostiču. Po prvem „vigrednem kolu" vodi na lestvici Kotmara vas 18 točk pred Mostičem 16 točk in Liebenfolsom 12 točk. Obirski klub, uvrščen na predzadnjem mestu, ima tri točke, zadnji Labot B pa dve. V skupini tekmuje deset ekip.

Trenutni rezultati „našega" drugega namiznoteniškega predstavnika, DSG Sele, so vse drugo kot pretresljivi. V zadnjih treh kolih so Selani namreč kar trikrat imeli slabši konec. Najprej zunaj proti prvemu na lestvici, WSG Treibach, 4:6, potem doma proti BSK Kelag A 2:8 in navsezadnje še proti WSG ÖDK — ponovno v gosteh — še enkrat 2:8! Orože & Co so kljub „črni seriji" obdržali šesto mesto, vendar zaostanek za vodečimi raste iz kola v kolo. Stanje na lestvici: 1. Treibach, 24 točk; 2. BSK Kelag A, 22 točk; 3. SCA St. Veit, 17 točk; 4. BSK Kelag B, 15 točk; 5. ATSV Bosch, 14 točk; 6. DSG Sele, 12 točk! V skupini tekmuje dvanajst ekip.

NOGOMET

V Avstrijski zvezni nogometni ligi imamo polčas. Odigranih je petnajst kol in na vrhu lestvice se nahajata po pričakovanju dunajska Austria in Rapid. Tretji je — kot lani ob tem času — LASK. Izvrstno se bori celovška Austria (čeprav je oddala najboljšega igralca Türmerja prav k dunajski Austriji), ki je na petem mestu. Minuli teden so Celovčani na Tirolskem proti SSW Innsbruck-u z rezultatom 1:1 dosegli zelo pomembno točko v boju za mesto v UEFA-cupu. „Zlati" gol je dal direktno(!) iz kota Jugoslovan Ivica Senzen! Drugi koroški zastopnik v tej ligi Gabor Spittal se hrabro in zaenkrat „uspešno" bori proti izpadu. Novinec je v sedmih, na tujem odigranih tekmah izboril eno pičlo točko (1:1 v Solnogradu) in tokrat so bili drugi točki tako blizu kot še nikdar poprej, a so na koncu spet podlegli — nesrečno z 1:3 (zadnja dva gola sta padla tik pred koncem) proti Admira/Wacker. Gol ga Spittal je dal Gritschacher.

Izidi zadnjega jesenskega kola:
DSV Alpine : Eisenstadt 4:0, Sturm : Austria/Dunaj 4:5, Rapid : GAK 2:1, Fav AC : VOEST 4:0, LASK : Sportklub 3:1, Solnograd : Vienna 2:2 Innsbruck : Celovec 1:1 Admira : Spittal 3:1.

I. zvezna liga

1. Austria-Dunaj	15	12	2	1	49:13	26
2. Rapid-Dunaj	15	10	3	2	38:14	23
3. LASK	15	7	3	5	23:21	17
4. Admira-Wacker	15	6	5	4	24:23	17
5. Austria-Cel.	15	5	6	4	23:19	16
6. SSW Innsbruck	15	6	4	5	25:24	16
7. SC Eisenstadt	15	6	4	5	18:17	16
8. GAK-Ringschuh	15	4	6	5	16:13	14
9. Sportklub-Dunaj	15	6	2	7	21:27	14
10. Sturm-Raika	15	5	3	7	25:32	13
11. VÖEST-Linz	15	4	5	6	11:20	13
12. Spittal-Drava	15	5	3	7	14:26	13
13. DSV Alpine	15	5	2	8	21:27	12
14. Favoritner AC	15	4	3	8	16:33	11
15. Vienna	15	3	4	8	16:20	10
16. Austria-Sol.	15	3	3	9	20:31	9

„Golgeter" dunajske Austrie, Toni Polster (proti Sturmu spet dva gola), je zadel že osemnajstič in je trenutno celo najboljši strelec v Evropi! Zasleduje ga Jugoslovan Halilhodžič, ki igra za francoski klub FC Nantes. Mlademu Polsterju se obeta največje odlikovanje v njegovi doslej kratki in že kar tako uspešni karieri.

HOKEJ NA LEDU

V sedemnajstem in osemnajstem kolu državnega prvenstva sta oba koroška predstavnika — najprej KAC (Celovčani) in nato še VSV (Beljačani) — izgubila na domačem ledu proti „še-prvaku" VEU Feldkirch-u s 3:5! Pravzaprav povsem nepričakovano, saj se je tri tedne poprej rezultat glasil še 7:3 za KAC in 7:4 za VSV — in to na Predarlskem! Kaj to pomeni? Odgovor je enostaven: očitno sta obe moštvi v krizi, kar se tik pred zadnjim in odločilnim prvenstvenim krogom (PLAY-OFF) lahko izkaže kot usodno. Sicer pa se v štirinajstih dneh marsikaj spremeni, tako razpoloženje kot tudi sreča... upajmo, da v korist KAC in VSV! Odkrito rečeno, vsaj ene bi radi videli v finalu: „rdeče" (KAC) ali „modre" (VSV). Kar bo več, bi bilo presenečenje, kar manj, pa vsekakor razočaranje!

Izidi zadnjega kola: Innsbruck : Stadlau 2:1, Grazer SV : VSV 2:8, Feldkirch : Lustenau 3:2

Lestvica

1. Innsbruck	19	12	4	3	98:54	28
2. Lustenau	19	10	3	6	109:76	23
3. VSV	19	7	8	4	101:71	22
4. KAC	18	9	4	5	94:84	22
5. Feldkirch	19	8	4	7	83:75	20
6. Stadlau	19	5	5	9	68:85	15
7. GSV	19	0	2	18	46:152	2

ŠKOFIČE: OBČINSKA SEJA Z NOVIM ŽUPANOM

Prejšnji petek je občinski svet prvič zasedal pod vodstvom novega župana Helmuta Wrulicha (SP), kar je privabilo nekoliko več občanov, predvsem mlade, v občinsko sobo.

Obravnavo najvažnejše točke dnevnega reda — devet prošenj za prenamembo zemljišč — so občinski zastopniki zaključili s soglasnim sklepom. Niso pa bile vse prenamembe odobrene.

Philipp Pukel, ki ima v Škofičah pekarno in kavarno, je dobil na podlagi sklepa občinskega sveta dovoljenje, da lahko uporablja stopnice oz. del zemljišča, ki je v lasti občine. Na seji so nadalje potrdili dr. Wagnerja iz Vetrinja za občinskega zdravnika.

Razveseljiva vest za vse, ki se ukvarjajo s športom: občina se je odločila za ureditev javno dostopnega drsališča na občinskem zemljišču za poštnimi garažami (Bauhof) in sicer na pobudo Fitness-kluba. Posameznikom in skupinam bo tako možno uporabiti drsališče, če bodo plačali določen prispevek in se ravnali po terminskem načrtu, ki ga bodo še objavili.

Na osnovi predloženih načrtov je občinski svet tudi še odobril povečanje gasilskega doma v Holbičah. Tamkajšnji požarni brambi je za ta projekt zagotovljenih 200.000 šilingov občinskih sredstev in enaka vsota deželnih sredstev.

16. Koroški kulturni dnevi

V MOHORJEVEM DIJAŠKEM DOMU
10.-OKTOBER-STRASSE 25

SPORED

Četrtek, 27. decembra 1984

9.00 Otvoritev 16. Koroških kulturnih dni
9.30 Delovna skupina univerze za izobraževalne vede in Slovenskega znanstvenega inštituta: Šolski model za narodnostno mešano ozemlje Koroške
11.00 Govorita predsednika Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij na Koroškem
14.30 Norbert Schausberger: Predzgodovina avstrijske državne pogodbe s posebnim ozirom na sedmi člen
15.30 Janko Pleterski: Jugoslovanski pogled na nastanek avstrijske državne pogodbe in njen sedmi člen
16.30 Avguštin Malle: Spomenica koroških Slovencev 1955
19.30 Kabaret „Mladje" Koroške dijaške zveze: Kabaret koroških Slovencev

Petek, 28. decembra 1984

9.00 Andrej Moritsch: Zgodovinsko ozadje Jarnikove dobe
10.30 Bogo Grafenauer: Analiza Jarnikovega teksta Pripombe o germanizaciji Koroške
14.30 Erik Prunč: Urban Jarnik v slovenski kulturni zgodovini
16.00 Jože Koruza: Urban Jarnik kot slovenski pesnik
19.30 KKZ/SPZ — Recital Jarnikovih besedil
Predstavitev publikacije B. Grafenauerja (izd. SZI) o Jarnikovih Pripombah o germanizaciji Koroške

Sobota, 29. decembra 1984

Ekskurzija: „Po sledovih Urbana Jarnika" v kraje Jarnikovega delovanja, vključno ogled fresk v cerkvi na Dholici

Vsa predavanja se bodo prevajala simultano v oba deželna jezika.